

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА

Кваліфікаційна робота I (бакалаврського) ступеня вищої освіти
«ЗАМКОВА МЕРЕЖА РІВНЕНЩИНИ В СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ»

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність – 028 «Менеджмент соціокультурної сфери»

Виконав:

Микола АЛЕКСІЄВЕЦЬ – здобувач вищої освіти
I освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

доктор культурології, професор, професор кафедри
івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Сергій ВИТКАЛОВ

Рецензент: доктор філософських наук,
професор кафедри культурології ВНУ ім.. Л. Українки

Вікторія ГОЛОВЕЙ

Рівне-2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКОВОЇ КУЛЬТУРИ РІВНЕНЩИНИ.....	6
1.1.Поняття, сутність та функції замкової культури в гуманітарних науках.....	6
1.2.Історико-культурологічні підходи до вивчення замкової культури.....	13
1.3.Замки як елементи соціокультурного простору: теоретичні підходи....	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАМКОВОЇ КУЛЬТУРИ РІВНЕНЩИНИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	27
2.1.Стан збереженості та сучасне використання замкових об'єктів Рівненщини.....	27
2.2.Замкові пам'ятки Рівненщини в туристичному та культурно-освітньому просторі.....	41
2.3.Значення замкової культури для формування сучасної соціокультурної ідентичності Рівненщини.....	49
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	60
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливого значення набуває збереження та актуалізація історико-культурної спадщини як важливого чинника формування національної ідентичності та соціокультурного простору. Одним із яскравих елементів такої спадщини є замкова культура, яка поєднує в собі архітектурні, історичні, мистецькі та символічні аспекти розвитку суспільства. Замки не лише відображають військово-політичну історію регіонів, але й виступають осередками культурної пам'яті, туристичної привабливості та сучасних культурних практик.

Рівненщина як історико-культурний регіон України має значний потенціал замкової спадщини, представлений такими об'єктами, як Острозький замок, Дубенський замок, Клеванський замок та інші. Вони є важливими складовими не лише історичного ландшафту, а й сучасного соціокультурного простору, виконуючи освітню, туристичну, комунікативну та ідентифікаційну функції. Водночас значна частина замкових пам'яток перебуває у стані часткового руйнування або недостатньо ефективного використання, що зумовлює необхідність їх комплексного дослідження та осмислення. Особливої актуальності проблема набуває в контексті сучасних трансформацій українського суспільства, пов'язаних із процесами євроінтеграції, децентралізації та формування локальних культурних брендів. Замкова культура Рівненщини може виступати потужним ресурсом для розвитку регіонального туризму, культурної освіти та зміцнення соціокультурної ідентичності населення. Однак для ефективного використання цього ресурсу необхідне глибоке наукове осмислення його сутності, функцій та ролі у сучасному соціокультурному просторі. Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю комплексного дослідження замкової культури Рівненщини як важливого елементу сучасного соціокультурного розвитку регіону, а також потребою пошуку шляхів її збереження та інтеграції у сучасні культурні практики.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі замкової культури Рівненщини та визначенні її ролі і функцій у структурі сучасного соціокультурного простору.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких *завдань*:

- розкрити поняття, сутність та функції замкової культури;
- проаналізувати основні історико-культурні підходи до вивчення замкової культури;
- охарактеризувати замки як елементи соціокультурного простору з позицій сучасних теоретичних підходів;
- дослідити стан збереженості та особливості сучасного використання замкових об'єктів Рівненщини;
- виявити роль замкових пам'яток у туристичному та культурно-освітньому просторі регіону;
- визначити значення замкової культури для формування соціокультурної ідентичності Рівненщини.

Об'єктом дослідження є замкова культура як соціокультурне явище.

Предметом дослідження є особливості функціонування замкової культури Рівненщини в умовах сучасного соціокультурного простору.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до аналізу замкової культури Рівненщини як цілісного соціокультурного феномену, що функціонує в умовах сучасних суспільних трансформацій. У роботі уточнено зміст поняття «замкова культура», обґрунтовано її функції в сучасному соціокультурному просторі, а також визначено специфіку використання замкових об'єктів Рівненщини у туристичній та культурно-освітній діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження у діяльності органів місцевого самоврядування, туристичних організацій, закладів культури та освіти з метою популяризації замкової спадщини Рівненщини. Результати можуть бути застосовані при розробці туристичних маршрутів, культурних програм, освітніх курсів, а також у подальших наукових дослідженнях з культурології, історії та туризмознавства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез для узагальнення

наукових підходів до визначення сутності замкової культури; історичний метод для вивчення процесів формування та розвитку замкових об'єктів; порівняльний метод для зіставлення різних підходів до дослідження замкової спадщини; системний підхід для розгляду замкової культури як складової соціокультурного простору; культурологічний аналіз для визначення функціонального значення замків у сучасному суспільстві.

Апробація дослідження здійснювалася під час практичних занять із професійно-орієнтованих дисциплін кафедри у процесі здобуття вищої освіти на зазначеній вище спеціальності кафедри та під час проведення різних видів практик, а також участі у низці науково-практичних конференцій різних рівнів, публікації статті, поданих у додатку **Б**.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У Вступі окреслено актуальність теми наукового пошуку, його наукову новизну та практичну значимість, апробацію тощо. В основній частині, що складається з двох розділів, розглянуто загальний зміст проблеми.

У Висновках підведено підсумки стосовно проведеної роботи.

Загальний обсяг роботи 64 с., з них основного тексту розміщено на **50 с.**

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКОВОЇ КУЛЬТУРИ РІВНЕНЩИНИ.

1.1.Поняття, сутність та функції замкової культури в гуманітарних науках

Замкова культура як феномен гуманітарних наук є комплексним явищем, що інтегрує історичні, архітектурні, соціальні та символічні аспекти оборонних споруд, перетворюючи їх на носіїв колективної пам'яті та елементів сучасного соціокультурного простору. У контексті українських гуманітарних досліджень поняття замкової культури розглядається передусім через призму культурології, історії, архітектури та туризму, де замки постають не лише як фортифікаційні об'єкти, а як унікальні маркери європейського культурного коріння та регіональної ідентичності. Особливо актуальним це стає для Рівненщини, де замки історично формували оборонну систему Волині та слугували центрами політичного, економічного й культурного життя.

В.Поровський, аналізуючи замки Рівненщини в контексті краєзнавчої літератури, визначає замкову культуру як ключовий елемент, що демонструє європейське коріння українського народу та формує його історичну самобутність у сучасному соціокультурному просторі. Дослідник наголошує, що замки не є лише археологічними залишками, а становлять живий доказ цивілізаційної приналежності регіону, де оборонні споруди переростають у символи культурної спадщини. Такий підхід дозволяє розглядати замкову культуру як динамічну систему, що інтегрує минуле з сучасними викликами ідентичності. Поняття замкової культури, за В. Поровським, охоплює не тільки матеріальні об'єкти, але й нематеріальні практики, пов'язані з їхнім сприйняттям суспільством. Це створює основу для подальшого теоретичного осмислення в гуманітарних науках, де замки стають маркерами регіональної специфіки Волині [38, с. 4]. М.Рутинський у своєму фундаментальному дослідженні замкового туризму в Україні формулює поняття замкової культури як комплексного феномену, що поєднує географію фортифікаційного зодчества з перспективами туристичного відродження. Автор підкреслює, що замкова культура є не статичним набором руїн, а активним ресурсом, здатним інтегруватися в

сучасний соціокультурний простір через музейні та екскурсійні практики. М.Рутинський розкриває сутність цього явища через призму географічного аналізу, де кожен замок постає елементом культурного ландшафту, що впливає на регіональний розвиток. Поняття охоплює історичні, архітектурні та соціальні виміри, роблячи замки об'єктами наукового інтересу в культурології та туризмі. Такий підхід акцентує потенціал замкової культури для сталого розвитку суспільства [43, с. 12]. Л.Прибега, розглядаючи типологічну класифікацію замків України, визначає поняття замкової культури як систему, що еволюціонує від оборонних функцій до резиденційних і культурних. Дослідниця пропонує розрізняти замки за архітектурними стилями та призначенням, що дозволяє глибше зрозуміти їхню сутність у гуманітарних науках. За Л.Прибегою, замкова культура є результатом взаємодії геополітичних чинників і соціальних потреб еліти, що формує унікальний культурний код регіонів. Це поняття інтегрує матеріальну спадщину з символічними значеннями, роблячи замки частиною колективної пам'яті. Такий теоретичний підхід відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень у культурології та історії [39, с. 35]. О.Мацюк у праці про замки і фортеці Західної України трактує замкову культуру як історичні мандрівки, де поняття охоплює не лише архітектурні форми, але й культурний контекст їхнього виникнення та функціонування. Автор наголошує на сутності замків як елементів регіонального ландшафту, що відображають етапи історичного розвитку від середньовіччя до ранньомодерного періоду. О.Мацюк підкреслює, що замкова культура є носієм європейських традицій фортифікації, адаптованих до українських реалій. Поняття включає соціальні практики, пов'язані з життям у замках, і їхній вплив на формування ідентичності. Це дозволяє розглядати замки як живі свідчення минулого в сучасному соціокультурному просторі [26, с. 15]. В.Вечерський в альбомі замків і фортець України визначає поняття замкової культури як сукупність матеріальних і нематеріальних свідчень історичних подій, де сутність полягає в трансформації оборонної функції на культурну. Автор акцентує, що замки постають не лише фортифікаціями, а й центрами політичного та культурного життя, формуючи соціокультурний простір регіонів. Він підкреслює роль замкової культури в

збереженні історичної пам'яті, де кожен об'єкт стає частиною національної спадщини. Поняття охоплює естетичні та символічні аспекти, що робить його актуальним для гуманітарних наук. Такий підхід сприяє розумінню замків як елементів сучасної ідентичності [6, с. 8].

О.Оконченко в дисертаційному дослідженні архітектури фортифікацій замків Західної України розкриває поняття замкової культури через призму інженерних та естетичних рішень XVI–XVII ст. Сутність, за автором, полягає в синтезі військових потреб з соціальними та культурними функціями еліти. О. М. Оконченко аналізує, як замкова культура еволюціонує від дерев'яних укріплень до мурованих комплексів, формуючи регіональний культурний простір. Поняття включає типологічні особливості, що дозволяють класифікувати об'єкти в гуманітарному дискурсі. Це створює теоретичну основу для вивчення впливу замків на сучасне суспільство [29, с. 45].

Б.Омельчук, досліджуючи історичний аспект вивчення, збереження та використання замків Західної України, визначає замкову культуру як динамічний феномен, сутність якого полягає в ролі «живих» елементів культурного ландшафту. Автор наголошує на необхідності інтеграції історичних даних з сучасними практиками, де поняття охоплює охорону та популяризацію спадщини. Б.Омельчук підкреслює, що замкова культура формує соціокультурний простір через взаємодію минулого і сьогодення. Це поняття є ключовим для гуманітарних наук, оскільки відображає процеси культурної спадкоємності. Такий підхід відкриває перспективи для регіональних досліджень [30, с. 75].

Н.Аніпко аналізує сучасний стан рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків, формуючи поняття замкової культури як ресурсу для розвитку туризму в Карпато-Подільському регіоні. Сутність, за авторкою, полягає в поєднанні історичної автентичності з рекреаційними можливостями. Н. С. Аніпко підкреслює, що замкова культура виконує функцію економічного та культурного стимулу, інтегруючись у сучасний соціокультурний простір. Поняття включає оцінку стану об'єктів та перспективи їхнього використання. Це робить замкову культуру об'єктом міждисциплінарних гуманітарних студій [1, с. 122].

В.Шикеринець досліджує перспективи розвитку замкового туризму в Україні, визначаючи поняття замкової культури як інструмент регіонального розвитку та культурної ідентифікації. Сутність полягає в трансформації історичних об'єктів на туристичні атракції, що збагачують соціокультурний простір. Автор акцентує економічні та соціальні функції, де замки стають чинниками сталого розвитку. Поняття охоплює тенденції сучасного використання, роблячи замкову культуру актуальною для гуманітарних наук. Такий підхід підкреслює потенціал для інтеграції в європейський контекст [56, с. 93]. Т.Шпарага та І.Ломачук розглядають замкові комплекси як об'єкти туристичної діяльності, формуючи поняття замкової культури через призму географії та туризму. Сутність полягає в їхній ролі як елементів культурного простору, що сприяє розвитку регіонів. Автори наголошують на інтеграції історичної спадщини з сучасними туристичними практиками. Поняття включає аналіз доступності та привабливості об'єктів. Це створює теоретичну базу для вивчення функцій замкової культури в гуманітарному дискурсі [58, с. 40].

В.Петранівський у навчальному посібнику з туристичного краєзнавства визначає замкову культуру як складову культурної спадщини, сутність якої полягає в освітньо-виховному потенціалі для формування національної свідомості. Автор підкреслює, що поняття охоплює не лише архітектурні пам'ятки, але й їхній вплив на туристичну освіту. В.Петранівський акцентує роль замків у структурі соціокультурного простору, де вони стають засобом пізнання історії. Це поняття є ключовим для гуманітарних наук, сприяючи міждисциплінарному підходу [33, с. 120]. К.Поливач аналізує культурну спадщину та її вплив на розвиток регіонів України, трактуючи замкову культуру як чинник формування регіональної ідентичності в сучасному соціокультурному просторі. Сутність полягає в здатності замків акумулювати історичний досвід і перетворювати його на ресурс розвитку. Автор наголошує на соціально-економічних функціях, де поняття охоплює збереження та використання спадщини. К.Поливач підкреслює інтегративну роль замкової культури в гуманітарних дослідженнях [36, с. 45].

В.Галактіонович аналізує вплив творчості Т.Шевченка на формування культурного простору Рівненщини, опосередковано формуючи поняття замкової

культури як невід'ємної частини історичної пам'яті та національної ідентичності українського народу. Дослідниця підкреслює, що Шевченківські мотиви патріотизму та історичної свідомості резонують з образом замків як символів боротьби за свободу та державність, перетворюючи їх на потужні чинники виховання. Сутність замкової культури в цьому контексті полягає в її символічному значенні як носія патріотичних ідеалів, що перегукуються з літературними образами національного відродження. Авторка наголошує, що поняття замкової культури інтегрує літературні наративи з історичними реаліями, збагачуючи гуманітарний дискурс новими інтерпретаційними можливостями. Таким чином, замки Рівненщини постають не лише архітектурними пам'ятками, а й елементами духовної спадщини, що сприяють консолідації суспільства навколо спільних цінностей. В.Галактіонович особливо акцентує виховну функцію замкової культури, яка через художньо-історичні паралелі формує у молодого покоління почуття приналежності до європейської культурної традиції та національної історії [9, с. 10].

М.Вельгій розглядає музеєфікацію замків як один із сучасних проявів замкової культури, де поняття охоплює цілеспрямоване перетворення історичних об'єктів на динамічні музейні простори. Авторка аналізує процес адаптації автентичних руїн чи відреставрованих комплексів до потреб сучасного відвідувача, підкреслюючи необхідність поєднання наукової достовірності з інтерактивними формами презентації. Сутність замкової культури в такому підході полягає в адаптації матеріальної спадщини до соціокультурних запитів сьогодення, де замок стає не лише експонатом, а живим осередком культурного діалогу. М. Вельгій акцентує широкі можливості використання замків у культурному розвитку регіонів, зокрема через освітні програми, тематичні виставки та фестивалі. Дослідниця підкреслює інтеграцію замкової культури в соціокультурний простір, де музеєфіковані об'єкти стають точками тяжіння для місцевих громад і туристів, сприяючи економічному та духовному відродженню територій. Такий підхід робить замкову культуру інструментом сучасної культурної політики [5, с. 13].

Т.Думська аналізує просторову доступність замків, формуючи поняття замкової культури через призму інклюзивності та сталого регіонального розвитку.

Авторка розглядає бар'єри фізичного, інформаційного та соціального характеру, що перешкоджають повноцінному використанню замкових комплексів, і пропонує шляхи їх подолання в умовах сучасної України. Сутність замкової культури, за Т. Думською, полягає в здатності об'єктів інтегруватися в повсякденне життя суспільства, подолавши виклики логістики, інфраструктури та цифрової доступності. Авторка підкреслює перспективи замків як активних елементів соціокультурного простору, де доступність стає запорукою демократизації культурної спадщини. Т.Думська наголошує на теоретичній значущості таких досліджень для гуманітарних наук, оскільки вони поєднують культурологію з урбаністикою, туризмом і соціальною географією. У контексті Рівненщини цей підхід відкриває можливості для створення інклюзивних туристичних маршрутів, що посилюють роль замків у формуванні регіональної ідентичності [14, с. 102].

Б.Омельчук, звертаючись до проблематики вивчення замків, розширює поняття замкової культури як історичного аспекту збереження та використання культурної спадщини Західної України; акцентує увагу на еволюції підходів до пам'ятко охоронної діяльності від радянського періоду до сучасних європейських стандартів. Сутність замкової культури в його інтерпретації полягає в досягненні оптимального балансу між науковим дослідженням, реставрацією та практичним використанням об'єктів. Автор наголошує на ролі замків у формуванні цілісного культурного ландшафту регіону, де вони виступають не ізольованими пам'ятками, а частиною історико-культурного середовища. Б.Омельчук підкреслює міждисциплінарний характер поняття замкової культури, що вимагає співпраці істориків, архітекторів, археологів і культурологів. Такий комплексний підхід забезпечує ефективне збереження автентичності об'єктів і їхню інтеграцію в сучасний соціокультурний контекст [30, с. 78].

О.Оконченко продовжує глибокий аналіз архітектури фортифікацій, суттєво доповнюючи поняття замкової культури детальним вивченням еволюції фортифікаційних особливостей замків Західної України. Авторка досліджує перехід від традиційних середньовічних схем до новітніх бастионних систем XVI–XVII століть, розкриваючи інженерні та художні інновації. Сутність замкової культури, за

О.Оконченко, полягає в органічній еволюції архітектурних стилів і їхньому безпосередньому впливі на формування культурного простору регіону. Дослідниця наголошує на теоретичній базі, яку такі студії створюють для реставраційних проєктів і наукової реконструкції втрачених елементів. О. М. Оконченко підкреслює значущість цих досліджень для гуманітарних наук, оскільки вони дозволяють точніше зрозуміти роль замків як маркерів технологічного, соціального і політичного розвитку тогочасного суспільства. У контексті Рівненщини такий аналіз допомагає краще усвідомити місце волинських замків у загальноєвропейському фортифікаційному процесі [29, с. 300]. Отже, замкова культура в гуманітарних науках постає як динамічний і багатогранний феномен, що поєднує чітко сформульоване поняття з глибокою сутністю як інтегративного елемента історико-архітектурного, соціального та символічного простору. Її функції – історико-пізнавальна, рекреаційно-туристична, культурно-виховна, соціально-інтегративна та охоронно-реставраційна – взаємопов'язані й спрямовані на збереження, вивчення та активне використання спадщини в умовах сучасності. Теоретичні основи, закладені в працях українських вчених, дозволяють розглядати замкову культуру не лише як артефакт минулого, а як стратегічний ресурс сталого розвитку регіонів, зокрема Рівненщини, відкриваючи перспективи для подальших міждисциплінарних досліджень у структурі сучасного соціокультурного простору.

1.2. Історико-культурологічні підходи до вивчення замкової культури

Історико-культурологічні підходи до вивчення замкової культури становлять міждисциплінарну методологічну основу, яка органічно поєднує інструменти історичного аналізу з культурологічним осмисленням символічних, соціальних та ідентифікаційних вимірів оборонних споруд. Ці підходи дозволяють розглядати замки не як статичні фортифікаційні об'єкти, а як динамічні культурні феномени, що еволюціонували під впливом геополітичних трансформацій, соціально-економічних процесів і мистецьких тенденцій упродовж століть. У контексті Рівненщини такі підходи набувають особливої актуальності, оскільки волинські замки історично формували оборонний пояс Західної України, відображаючи перехрестя литовсько-польських, українських та загальноєвропейських культурних впливів. Історичний

вектор забезпечує хронологічну точність і фактологічну базу, тоді як культурологічний розкриває символічне навантаження замків як маркерів влади, захисту та регіональної ідентичності в сучасному соціокультурному просторі. Саме поєднання цих двох перспектив дає змогу перейти від опису матеріальних залишків до глибокого розуміння їхньої ролі в формуванні колективної пам'яті та культурного ландшафту [43, с. 45].

Історичний підхід передбачає ретельне вивчення замкової культури крізь призму конкретних історичних епох і подій, починаючи від давньоруських городищ XI–XIII століть і закінчуючи ренесансними та бароковими комплексами XVI–XVIII століть. Він фіксує послідовну трансформацію дерев'яно-земляних укріплень у потужні кам'яні фортеці, зумовлену татарськими набігами, литовською експансією та польською колонізацією Волині.

Дослідження цього напрямку дозволяють реконструювати роль замків як адміністративних, економічних і політичних центрів регіону, де вони слугували не лише оборонними спорудами, а й осередками князівської та магнатської влади. Для Рівненщини історичний підхід особливо важливий при аналізі замків Дубна, Острога та Клевая, які були ключовими елементами оборонної системи Волинського воєводства. Такий підхід забезпечує фактологічну основу для розуміння, як історичні події безпосередньо впливали на архітектурні зміни та соціокультурне значення замків у сучасному контексті [26, с. 28]. Культурологічний підхід доповнює історичний, розглядаючи замки як складні символічні тексти культури, що втілюють цінності влади, захисту, престижу та спадкоємності. У рамках цього підходу замкова культура інтерпретується як носій колективної пам'яті, де архітектура, легенди та мистецькі образи стають елементами культурного ландшафту, що формує регіональну свідомість.

Культурологічний аналіз акцентує семіотичні аспекти: замок постає не лише фізичною спорудою, а й метафорою стабільності та європейської цивілізаційної приналежності. Для Рівненщини цей підхід розкриває, як волинські замки інтегруються в сучасний соціокультурний простір, стаючи символами національної ідентичності та джерелом культурного туризму. Такий погляд

дозволяє перейти від суто фактологічного опису до розуміння глибоких культурних процесів, що продовжують впливати на суспільство [36, с. 67].

Архітектурно-історичний підхід концентрується на еволюції фортифікаційних технологій, стилістичних особливостей і планувальних рішень замкових комплексів. Він детально аналізує перехід від готичних форм до ренесансних і бастіонних систем, вивчаючи матеріали, інженерні інновації та їхній зв'язок із рівнем розвитку суспільства. У контексті Рівненщини цей підхід дозволяє простежити, як місцеві замки поєднували суто оборонні функції з резиденційними, відображаючи соціальний статус власників. Архітектурно-історичний аналіз створює точну картину технологічного прогресу та його впливу на культурний простір, надаючи основу для реставраційних проєктів і сучасного використання об'єктів [29, с. 78].

Археологічний підхід забезпечує емпіричну базу вивчення замкової культури, спираючись на матеріальні свідчення розкопок. Він дозволяє реконструювати побут, оборонні системи, етапи будівництва та руйнування замків, доповнюючи письмові джерела конкретними артефактами. У сучасних дослідженнях археологія тісно інтегрується з культурологією, що дає змогу не лише описати фізичні рештки, а й інтерпретувати їхнє культурне значення. Для Рівненщини археологічні дані особливо цінні при вивченні давньоруських городищ Пересопниці та інших волинських об'єктів, де вони розкривають багат шаровість культурних нашарувань. Такий підхід робить замкову культуру науково достовірною та живою [27, с. 183].

Історико-краєзнавчий підхід акцентує регіональну специфіку замкової культури, розглядаючи її в локальному контексті Волині та Рівненщини. Він пов'язаний з вивченням конкретних замків Дубна, Острога, Клевана та Збаража як елементів місцевого оборонного поясу та доказів європейського коріння регіону. Краєзнавчі дослідження підкреслюють роль замків у формуванні місцевої ідентичності, пов'язуючи їх із історичними подіями та народними традиціями. Цей підхід робить замкову культуру доступною для широкої громадськості та сприяє її інтеграції в сучасний соціокультурний простір Рівненщини [38, с. 4].

Типологічний підхід пропонує системну класифікацію замків за функціональним призначенням (оборонне, резиденційне, монастирське), архітектурними стилями та географічним розташуванням. Така класифікація дозволяє впорядкувати різноманіття об'єктів і зрозуміти їхні культурні функції в різні історичні періоди. Для Рівненщини типологія особливо корисна при порівнянні князівських резиденцій і приватновласницьких фортець. Підхід слугує основою для порівняльних досліджень у загальноєвропейському контексті та сучасного використання спадщини [39, с. 36].

Музеєфікаційний підхід розглядає замкову культуру крізь призму сучасного перетворення історичних об'єктів на музейні комплекси. Він поєднує історичні дослідження з практичними заходами щодо збереження автентичності та створення інтерактивних експозицій. Музеєфікація забезпечує не лише фізичне збереження, а й культурну актуалізацію замків у туристичному та освітньому просторі. У контексті Рівненщини цей підхід відкриває перспективи для інтеграції замків у регіональну музейну мережу [5, с. 14].

Туристично-географічний підхід вивчає замки як важливі ресурси сталого розвитку регіонів, проводячи комплексний аналіз їхнього туристичного потенціалу, можливості інтеграції в тематичні маршрути, оцінку транспортної та інформаційної доступності, а також економічного впливу на місцеві громади. Він акцентує увагу на рекреаційній функції замкової культури, перетворюючи історичні об'єкти на сучасні атракції, що поєднують пізнавальний відпочинок із культурним збагаченням. Для Рівненщини цей підхід особливо перспективний, оскільки волинські замки (Дубно, Острог, Клевань) можуть стати основою міжрегіональних і транскордонних туристичних маршрутів, стимулюючи економічне зростання, створення робочих місць і культурну популяризацію регіону в європейському туристичному просторі. Такий підхід сприяє переходу від пасивного збереження пам'яток до їхньої активної інтеграції в соціокультурне життя сучасності [1, с. 123].

Комплексний історико-культурологічний підхід інтегрує кілька наукових методів для найбільш повного й багатогранного розуміння замкової культури як цілісного явища. Він поєднує роботу з архівними джерелами, результати

археологічних розкопок, детальний архітектурний аналіз споруд та глибоку культурологічну інтерпретацію їхнього символічного значення. Такий підхід розглядає замки не як окремі пам'ятки, а як багатошаровий культурний феномен, що акумулює історичний досвід, соціальні практики та символічні коди й продовжує активно впливати на формування сучасного соціокультурного простору Рівненщини. Комплексність дозволяє уникнути фрагментарності й отримати цілісне бачення ролі замків у регіональній історії та сучасній ідентичності [30, с. 76].

Історико-політичний підхід фокусується на ролі замків у владних відносинах, військових конфліктах і ключових політичних процесах різних епох. Замки Волині слугували потужними резиденціями магнатських родів, центрами військового опору та наочними символами державної влади й престижу. Дослідження цього напряму детально розкривають їхнє значення в контексті литовсько-польської держави, татарських набігів, козацьких воєн, національно-визвольних змагань та пізніших історичних трансформацій. Для Рівненщини історико-політичний підхід особливо важливий, оскільки дозволяє простежити, як замки впливали на політичну географію Волині й формували регіональну еліту, залишаючись символами влади й незалежності в колективній пам'яті [2, с. 24].

Соціокультурний підхід аналізує замки як унікальні простори взаємодії різних соціальних груп від князівської та магнатської еліти до міщан, ремісників і селян. Саме в замкових комплексах відбувалися інтенсивні культурні обміни, формувалися елітарні традиції, придворний етикет, а також народні легенди й усна історія. Цей підхід підкреслює роль замків у формуванні регіональної ідентичності та колективної пам'яті Рівненщини, де вони виступають не лише фортифікаціями, а й осередками соціокультурного життя, що продовжують впливати на сучасні культурні практики та міжгрупову взаємодію [7, с. 32].

Порівняльно-історичний підхід зіставляє українські замки з європейськими аналогами, виявляючи як спільні риси розвитку фортифікаційного зодчества, так і яскраві регіональні особливості Центрально-Східної Європи. Він дозволяє побачити, як волинські замки поєднували елементи німецької, італійської та польської фортифікаційних шкіл, адаптовані до місцевих умов. Для Рівненщини

важливі паралелі з польськими (наприклад, Збаразький) та литовськими замками, що підкреслює європейський характер волинської замкової культури й допомагає інтегрувати її в ширший європейський культурний контекст [6, с. 25].

Реставраційно-охоронний підхід органічно поєднує глибокі історичні знання з практичними заходами збереження, реставрації та правовими аспектами охорони культурних пам'яток. Він включає розробку проєктів консервації, наукову реставрацію автентичних елементів і створення сучасних механізмів захисту від руйнування. У сучасних умовах, за умов обмежених ресурсів і кліматичних викликів, цей підхід набуває особливого значення для запобігання подальшому руйнуванню замків Рівненщини та забезпечення якісної передачі культурної спадщини майбутнім поколінням [41].

Культурно-антропологічний підхід розглядає замкову культуру через призму безпосереднього людського досвіду, ритуалів, символіки, повсякденних практик і механізмів колективної пам'яті. Він акцентує увагу на тому, як люди різних епох сприймали, використовували та міфологізували замкові простори від князівських церемоній і рицарських турнірів до народних повір'їв і легенд про привидів. Такий підхід суттєво збагачує розуміння нематеріальних аспектів спадщини, пов'язаних із замками Рівненщини, дозволяючи розкрити, як ці споруди продовжують жити в колективній уяві місцевих громад, формуючи емоційний зв'язок поколінь з історичним ландшафтом. Культурна антропологія допомагає перейти від вивчення «каміння» до вивчення «людей у замках» і навколо них [36, с. 89].

Історико-мистецький підхід вивчає замки як потужне джерело натхнення для образотворчого мистецтва, літератури, музики та сучасних культурних проєктів. Образи волинських замків (Дубенського, Острозького, Клеванського) активно присутні в класичному живописі, романтичній поезії XIX століття, театральних постановках і сучасних мистецьких фестивалях. Цей підхід розглядає замкову культуру не лише як історичний факт, а й як невід'ємну частину творчого процесу, що генерує нові художні інтерпретації та культурні продукти. Він демонструє, як замки Рівненщини перетворюються з матеріальних об'єктів на

символічні образи, які продовжують жити в сучасному культурному просторі та формувати естетичне сприйняття регіону [4, с. 316].

Етнографічний підхід інтегрує замки в широкий контекст народної культури, традицій, усної історії та локальних легенд. Він збирає та аналізує фольклорні матеріали, пов'язані з волинськими замками від історій про скарби та привидів до обрядів і святкувань, що відбувалися біля замкових руїн. Етнографічний підхід доповнює суто історичні дані живими нематеріальними культурними практиками, характерними саме для Рівненщини, дозволяючи зрозуміти, як замки вписані в повсякденне життя сільських громад і міських мешканців. Такий підхід підкреслює замки як важливий елемент етнокультурної ідентичності Полісся та Волині [10, с. 29].

Сучасний інтегративний підхід поєднує традиційні гуманітарні методи з новітніми цифровими технологіями, такими як 3D-реконструкції, віртуальні тури, GIS-аналіз, доповнену реальність та цифрові архіви. Він значно розширює можливості наукового вивчення, збереження й популяризації замкової культури в глобальному інформаційному просторі, роблячи її доступною для широкої міжнародної аудиторії. Для Рівненщини цей підхід відкриває перспективу створення віртуальних моделей замків, інтерактивних онлайн-екскурсій і комплексних баз даних, що поєднують наукову точність з високою привабливістю для молодого покоління та зарубіжних туристів [14, с. 103].

Отже, історико-культурологічні підходи до вивчення замкової культури утворюють складну, багатопланову методологічну систему, яка дозволяє комплексно аналізувати еволюцію, символіку, соціальне значення та сучасну роль замків у структурі соціокультурного простору. Поєднання історичного, культурологічного, архітектурного, археологічного, краєзнавчого і інших підходів забезпечує глибоке розуміння замків Рівненщини як елементів національної та регіональної ідентичності. Застосування цих підходів створює надійну теоретичну основу для збереження, наукового дослідження та активного використання замкової спадщини в умовах сучасності, відкриваючи перспективи для її інтеграції в культурне життя суспільства.

1.3.Замки як елементи соціокультурного простору: теоретичні підходи

Замки як елементи соціокультурного простору постають у сучасній гуманітарній науці не просто як історичні споруди, а як активні чинники організації, структурування та трансформації соціального й культурного життя. Вони створюють особливі місця, де концентруються владні відносини, символічні значення, колективні уявлення та повсякденні практики. Теоретичні підходи розглядають замки як динамічні вузли, що формують просторові відносини, впливають на ідентичність спільнот і виступають ареною постійної взаємодії минулого з сучасністю. У цьому сенсі замок перестає бути лише пам'яткою й стає живим елементом соціокультурної реальності, що генерує нові смисли, практики та цінності.

Просторовий підхід розглядає замки як структуроутворюючі елементи культурного ландшафту, що активно організують і впорядковують соціокультурний простір навколо себе. Замки створюють чітку ієрархію місць, визначають головні центри тяжіння, основні осі руху людей і товарів, а також формують периферійні зони культурного впливу. Вони здатні перетворювати раніше нейтральну або малозначущу територію на культурно насичене, семантично багатопланове середовище, де фізичний простір набуває глибокого соціального, історичного та символічного змісту. Цей підхід особливо акцентує, що замок діє як потужний «просторовий маркер», який не лише впорядковує сприйняття ландшафту, а й формує у людей стійке відчуття приналежності до певної території, її історії та культурної традиції [33, с. 152].

Концепція гетеротопій трактує замки як особливі «інші місця» – простори, що радикально відрізняються від повсякденного оточення і водночас відображають, перевертають або критикують його. Замок є класичною гетеротопією, де одночасно співіснують різні часові пласти (минуле й сучасне), функції (від оборонної до рекреаційної) та реальності (документальна історія й міфологічні наративи). У соціокультурному просторі такі об'єкти виконують роль альтернативних, «інших» просторів, у яких стають можливими особливі форми досвіду, ритуалів, символічної гри, тимчасового виходу за межі буденності та глибокого переосмислення власної ідентичності [36, с. 71].

Символічно-капітальний підхід аналізує замки як важливе джерело символічного капіталу в суспільстві. Володіння, відвідування чи навіть просто причетність до замку перетворюється на значущий ресурс престижу, культурної компетенції, соціального статусу та визнання. У сучасному суспільстві замки стають ефективними засобами накопичення, демонстрації та конверсії культурного капіталу, коли відвідувач, місцева громада чи інституція отримує символічну вигоду від асоціації з «високою» історичною спадщиною. Цей підхід розкриває механізми, через які замки перетворюються на інструменти соціальної диференціації та статусної конкуренції в культурному полі [43, с. 89].

Соціально-конструктивістський підхід розглядає соціокультурний простір не як даність, а як результат постійного соціального конструювання через людські практики, дискурси та інтерпретації. Замки виступають матеріальними «якорями» або стабілізаторами, навколо яких суспільство активно будує та реконструює наративи про минуле, владу, героїзм і колективну ідентичність. Вони не лише фізично існують у просторі – а постійно активно конструюють цей простір через музейні експозиції, історичні фестивалі, медійні образи, наукові дискусії та громадські ініціативи, надаючи йому конкретних смислів і емоційних забарвлень [7, с. 28].

Глобально-локальний підхід акцентує увагу на діалектиці глобальних і локальних процесів у сучасному світі. Замки стають точками перетину глобальних туристичних потоків, міжнародних стандартів охорони культурної спадщини, європейських програм і локальних культурних традицій та ідентичностей. У соціокультурному просторі вони одночасно залишаються глибоко укоріненими в регіональній специфіці й активно включеними в глобальну мережу культурної спадщини, створюючи різноманітні гібридні форми культурного споживання, інтерпретації та презентації. Такий підхід дозволяє зрозуміти, як замки балансують між збереженням автентичності та адаптацією до вимог глобального культурного ринку [58, с. 39].

Перформативний підхід розглядає замки як динамічні сцени, на яких постійно розігруються різноманітні культурні перформанси та події. Історичні реконструкції, лицарські турніри, середньовічні фестивалі, світлові шоу,

театральні постановки та музичні концерти перетворюють замковий простір на живе, рухливе місце, де учасники й глядачі спільно створюють новий соціокультурний досвід. Простір замку стає перформативним полем, у якому минуле актуалізується через сучасні тілесні, емоційні та колективні практики. Учасники не просто спостерігають за історією – вони її переживають, втілюють і співстворять, що значно посилює емоційний зв'язок із культурною спадщиною та перетворює замок на активний генератор сучасних культурних сенсів [4, с. 317].

Екзистенціально-феноменологічний підхід фокусується на тому, як людина суб'єктивно переживає й осмислює простір замку. Замок постає як особливе місце екзистенційного досвіду – зустрічі з історією, відчуття величі минулих епох, меланхолії руїн, таємничості, трепету чи радості відкриття. У соціокультурному просторі він формує складні емоційні ландшафти, що глибоко впливають на суб'єктивне сприйняття часу, колективної та індивідуальної пам'яті, а також власної ідентичності. Цей підхід акцентує увагу на феноменологічному вимірі: відвідувач не просто отримує інформацію, а переживає простір тілом, емоціями та свідомістю, що робить зустріч із замком глибоко особистим і трансформативним досвідом [36, с. 95].

Інституційно-культурний підхід аналізує замки крізь призму інституцій, які їх обслуговують, охороняють і представляють суспільству (музеї, національні заповідники, туристичні організації, органи охорони культурної спадщини, місцеві адміністрації). Саме ці інституції встановлюють правила доступу, визначають стратегії інтерпретації, формують наративи експозицій і регулюють форми використання замків. Вони безпосередньо впливають на те, яким чином замок присутній у соціокультурному просторі, як науковий об'єкт, туристичний продукт, освітній ресурс чи символ національної спадщини. Інституційний підхід підкреслює, що характер присутності замку в культурі значною мірою залежить від політики й рішень конкретних установ [30, с. 79].

Медіа-комунікаційний підхід вивчає, як замки існують і функціонують у сучасному медійному просторі – через художні фільми, документальні серіали, соціальні мережі, віртуальні тури, ігри, фотопроекти та цифрові платформи. У багатьох випадках сучасний соціокультурний простір замків формується не стільки

фізичною присутністю відвідувачів, скільки їхніми медійними образами, які часто мають значно більший вплив і ширшу аудиторію, ніж реальний об'єкт. Цей підхід розкриває механізми створення й поширення образу замку в цифровому середовищі, що суттєво розширює його культурне значення та доступність у глобальному масштабі [14, с. 104]. Сталий підхід розглядає замки як цінний ресурс сталого розвитку соціокультурного простору. Він поєднує збереження історичної автентичності з економічною доцільністю, соціальною інклюзією, екологічною відповідальністю та культурною етикою. Сталий підхід прагне забезпечити, щоб використання замків не призводило до їхнього руйнування чи комерціалізації, а навпаки – збагачувало культурне середовище, підтримувало місцеві громади та створювало умови для передачі спадщини майбутнім поколінням у незмінній якості. У центрі уваги – баланс між збереженням, доступністю та довгостроковою життєздатністю об'єктів культурної спадщини [56, с. 94].

Таблиця 1.1.

Теоретичні підходи до вивчення замків як елементів соціокультурного простору

№	Назва підходу	Ключові положення	Роль замків у соціокультурному просторі	Значення для сучасності
1	Просторовий (геокультурний)	Замки як структуроутворюючі елементи, що створюють ієрархію місць	Генератори простору, маркери території	Формування культурних маршрутів
2	Концепція гетеротопій	«Інші місця», де співіснують різні часи та реальності	Альтернативні простори досвіду та символічної гри	Фестивалі, реконструкції, перформанси
3	Символічно-капітальний	Джерело символічного капіталу та престижу	Засіб накопичення культурного статусу	Статусні події, брендинг територій
4	Соціально-конструктивістський	Простір як результат соціального конструювання	Матеріальні «якорі» для створення наративів	Музейні наративи, медійні кампанії
5	Глобально-локальний	Діалектика глобального та локального	Точки перетину глобальних трендів і локальної ідентичності	Глобальний туризм + локальна автентичність
6	Перформативний	Замок як сцена культурних перформансів	Поле актуалізації минулого через тілесні та емоційні практики	Фестивалі, реконструкції, шоу
7	Екзистенціально-феноменологічний	Суб'єктивне переживання простору	Місце екзистенційного досвіду та емоційних ландшафтів	Індивідуальний туризм, медитації
8	Інституційно-культурний	Роль інституцій у регулюванні доступу та інтерпретації	Об'єкт інституційного управління	Політика музеїв і заповідників
9	Медіа-комунікаційний	Існування через медійні образи	Конструювання віртуальної присутності	Соціальні мережі, віртуальні тури
10	Сталий (sustainable)	Баланс збереження, економіки та соціальної інклюзії	Ресурс довгострокового розвитку	Екологічний та соціальний туризм

Представлена таблиця демонструє значну теоретичну різноманітність підходів до вивчення замків у структурі соціокультурного простору. Найбільш фундаментальними є просторовий і соціально-конструктивістський підходи, оскільки вони закладають основу розуміння, як саме фізичний об'єкт перетворюється на культурно значущий елемент простору. Символічно-капітальний і перформативний підходи акцентують сучасну динаміку: замки стають не лише об'єктами збереження, а й активними ресурсами статусу, емоційного досвіду та культурного виробництва. Особливо актуальними в умовах глобалізації є глобально-локальний і сталий підходи, які дозволяють розв'язувати суперечності між необхідністю збереження автентичності та вимогами туристичного ринку.

Медіа-комунікаційний підхід відображає сучасні реалії цифровізації культури, коли медійний образ замку часто має більший вплив на суспільну свідомість, ніж його фізичний стан. Водночас екзистенціально-феноменологічний підхід нагадує про індивідуальний вимір сприйняття спадщини, який не можна замінити масовими практиками. Одним із перспективних сучасних підходів до розуміння замків як елементів соціокультурного простору є постмодерністський підхід, який розглядає замок не як фіксований історичний об'єкт, а як мультипліцитний, відкритий для різних інтерпретацій текст. У цьому контексті замок постає як простір симулякрів, де реальна історія переплітається з медійними образами, легендами та туристичними наративними конструкціями. Відвідувач уже не стикається з «автентичним» минулим, а з гібридною реальністю, створеною музейними експозиціями, фестивалями та цифровим контентом. Такий підхід особливо актуальний для руїн Рівненщини, де романтика занепаду стає сильнішим символом, ніж відреставрована автентичність.

Ще одним важливим виміром є концепція культурного ландшафту, згідно з якою замки розглядаються не як окремі пам'ятки, а як невід'ємні складові цілісного культурно-природного середовища. Вони структурують ландшафт, надають йому історичної глибини та символічної насиченості, стаючи «генетичним кодом» території. У соціокультурному просторі замки виконують роль культурних якорів, що стабілізують ідентичність регіону в умовах

глобалізації та урбанізації. Для Рівненщини це означає, що замки є не лише туристичними об'єктами, а й частиною живого культурного ландшафту, який потребує комплексної охорони та інтеграції в регіональний розвиток [36, с. 45].

Крім того, у сучасних дослідженнях активно застосовується креативно-економічний підхід, який трактує замки як ресурси креативної економіки. Замкові комплекси стають платформами для культурних індустрій, креативних кластерів, художніх резиденцій та іммерсивних проєктів. У цьому сенсі замок перестає бути лише об'єктом збереження й перетворюється на генератор нової культурної продукції, емоційних вражень та економічної вартості. Такий підхід відкриває перспективи для інтеграції замкової культури Рівненщини в сучасні стратегії регіонального розвитку, де культурна спадщина стає не витратною статтею, а інвестиційним активом [43, с. 145].

Отже, замки як елементи соціокультурного простору постають у теоретичних підходах як активні, динамічні утворення, що структурують простір, генерують символічний капітал, створюють гетеротопії, перформативні поля та медійні образи. Просторовий, символічно-капітальний, глобально-локальний, перформативний та інші підходи демонструють їхню здатність бути не лише свідками історії, а й важливими чинниками сучасних культурних, соціальних і економічних процесів. Теоретичне осмислення замків у контексті соціокультурного простору дає змогу глибше зрозуміти механізми їхньої інтеграції в сучасне суспільство та відкриває перспективи для свідомого й ефективного використання цієї спадщини.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАМКОВОЇ КУЛЬТУРИ РІВНЕНЩИНИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.

2.1. Стан збереженості та сучасне використання замкових об'єктів

Рівненщини

Стан збереженості замкових об'єктів Рівненщини відображає складну динаміку між високим культурним потенціалом регіону та реальними викликами, пов'язаними з історичними руйнуваннями, недостатнім фінансуванням, природними

факторами та впливом сучасних геополітичних умов. Волинська земля історично була одним із найбагатших регіонів України за кількістю та архітектурною значущістю замків, які формували не лише оборонну систему, а й культурно-політичний ландшафт. На території сучасної Рівненської області налічується понад 15 об'єктів замкового типу різного ступеня збереженості від повноцінних музейних комплексів до фрагментарних руїн. Однак лише незначна частина цих пам'яток активно інтегрована в сучасний соціокультурний простір. За даними краєзнавчих та музейних джерел, станом на 2025–2026 роки переважна більшість об'єктів перебуває в стані часткового або критичного руйнування, що зумовлено браком системного фінансування реставраційних робіт, відсутністю комплексних програм ревіталізації та впливом антропогенних чинників (вандалізм, несанкціоноване використання) [6, с. 34].

Дубенський замок – один із найвизначніших і найкраще збережених замкових комплексів не лише Рівненщини, а й усієї Волині. Зведений у кінці XV – на початку XVI століття князями Острозькими як потужна фортеця, він згодом зазнав значної перебудови за часів Любомирських у XVII–XVIII століттях. Замок став символом магнатської влади та культурного розквіту регіону, адже тут відбувалися важливі політичні події, укладалися шлюби та зберігалися родинні архіви. Історично він виконував як оборонну, так і резиденційну функцію, поєднуючи фортифікаційні споруди з розкішними палацовими інтер'єрами. Архітектурно Дубенський замок є унікальним зразком переходу від середньовічної фортеці до барокового палацового ансамблю. Комплекс розташований на штучному острові, оточений глибоким ровом і потужними мурами з бастіонами. У його складі – три палацові корпуси, оборонні вежі, підземелля, костел і господарські споруди. Реставраційні роботи, проведені в останні десятиліття, відновили автентичний вигляд фасадів, інтер'єрів та оборонних елементів, що дозволяє відвідувачам зануритися в атмосферу князівської доби.

Сьогодні Дубенський замок функціонує як повноцінний державний історико-культурний заповідник. Тут працюють кілька музеїв, проводяться регулярні археологічні дослідження, наукові конференції, лицарські фестивалі,

концерти та освітні програми. Замок є центром культурного життя Рівненщини: щорічно його відвідує понад 25 тисяч туристів. Активна музейна політика та сучасні форми презентації роблять його взірцем успішної ревіталізації замкової спадщини [6, с. 35]. Культурне значення Дубенського замку виходить далеко за межі регіону. Він є живим свідченням європейської традиції замкового будівництва на Волині та символом історичної спадкоємності. Перспективи розвитку пов'язані з розширенням туристичних програм, створенням інтерактивних експозицій та інтеграцією в міжнародні культурні маршрути.

Острозький замок – справжній символ князівської Волині та один із найдавніших оборонних комплексів Рівненщини. Зведений у XIV–XVI століттях князями Острозькими, він став центром їхньої вотчини і важливим політичним та культурним осередком. Саме тут формувалася могутність роду Острозьких, які були найбільшими землевласниками Речі Посполитої. Замок неодноразово ставав ареною важливих історичних подій, пов'язаних з обороною від татарських набігів і внутрішніми конфліктами. Архітектурно замок поєднує елементи готичної та ренесансної фортифікації. Найвизначнішою спорудою є Мурована вежа XV століття – потужна п'ятикутна башта, яка чудово збереглася. Комплекс включає залишки палацу, оборонні мури та вежі, розташовані на високому пагорбі, що домінує над історичною частиною міста Острог. Така локація забезпечувала відмінний огляд і оборонні переваги [6, с. 36].

Сучасний стан замку задовільний завдяки статусу державного історико-культурного заповідника. Тут функціонують музейні експозиції, проводяться освітні програми у співпраці з Острозькою академією, наукові конференції та культурні заходи. Замок активно використовується для екскурсій і є важливим елементом туристичних маршрутів Рівненщини. Острозький замок має величезне значення для формування регіональної ідентичності. Він є символом української державницької традиції, інтелектуального життя та культурного розквіту Волині. Перспективи розвитку пов'язані з подальшою реставрацією та створенням сучасних мультимедійних експозицій.

Клеванський замок – один із найбільш романтичних і водночас трагічних об'єктів замкової культури Рівненщини. Збудований у XVI–XVII століттях князями Чарторийськими як потужна приватновласницька фортеця, він уособлював розквіт магнатської культури на Волині. Замок розташовувався в стратегічно важливому місці на березі річки Стубелки і виконував як оборонну, так і резиденційну функцію [6, с. 36]. Архітектурно комплекс відрізнявся потужними мурами, двома вежами та віадуком. Сьогодні від нього збереглися лише фрагменти мурів, вежі та залишки палацових споруд, що перебувають у критичному стані. Руїни створюють сильне емоційне враження завдяки мальовничому розташуванню та атмосфері занепаду. Сучасне використання замку обмежене. Об'єкт відвідують переважно краєзнавці та любителі руїн, однак системної музеєфікації немає. У попередні роки були спроби приватної ініціативи щодо реставрації, проте вони не набули сталого характеру. Замок потребує термінової консервації для запобігання подальшому руйнуванню.

Культурне значення Клеванського замку полягає в його ролі як символу волинської магнатської спадщини. Руїни приваблюють своєю романтикою і легендами, що робить його перспективним об'єктом у розвитку тематичного туризму.

Губківський замок (XV–XVI ст.) є одним із найяскравіших прикладів середньовічної волинської фортифікаційної архітектури. Зведений на високому, важкодоступному березі річки Случ, він виконував важливу оборонну роль у системі захисту Волині від татарських набігів. Замок належав місцевим магнатським родам і поєднував у собі риси як класичного замку-фортеці, так і резиденційного комплексу. Його стратегічне розташування дозволяло контролювати важливий торговельний і військовий шлях уздовж річки.

Архітектурно Губківський замок вирізнявся потужними кам'яними стінами, круглими та квадратними вежами та складною системою укріплень. Сьогодні від нього збереглися мальовничі руїни головної вежі, фрагменти оборонних мурів і залишки палацової частини. Руїни ефектно височіють над річковою долиною, створюючи один із найбільш фотогенічних і атмосферних ландшафтів Рівненщини. Завдяки природному розташуванню замок виглядає особливо романтично –

поєднання дикої природи, високих скель і середньовічних руїн справляє сильне емоційне враження на відвідувачів. Сучасний стан об'єкта – критичний. Замок практично не музеєфікований і використовується переважно як об'єкт краєзнавчого та екстремального туризму. Відсутність системної консервації призводить до подальшого руйнування під впливом ерозії, заростання рослинністю та відвідувачів. Водночас Губківський замок має значний туристичний потенціал: його можна інтегрувати в екологічні та історико-краєзнавчі маршрути «Замки над Случчю». Перспективним є створення оглядових майданчиків, інформаційних стендів та організація безпечних туристичних стежок [6, с. 37].

Культурне значення Губківського замку полягає в його автентичності та ролі у формуванні уявлення про середньовічну оборонну систему Волині. Він є важливим елементом культурного ландшафту Рівненщини і може стати символом «живих руїн», які розповідають про минуле без надмірної реставрації.

Тараканівський форт – унікальна для Рівненщини пам'ятка військової архітектури XIX століття. Зведений у 1870-х роках як частина Дубенського укріпленого району Російської імперії, форт ніколи не брав участі в бойових діях і використовувався головним чином як військовий склад і казарма. Це один із найкраще збережених об'єктів імперської фортифікації на території України.

Архітектурно форт виконаний у вигляді потужної цегляної споруди з системою ровів, бастіонів, контрфорсів і розгалужених підземних казематів. Загальна площа комплексу вражає – кілька гектарів укріплень, тунелів і підземних галерей. Атмосфера занепаду, високі цегляні стіни, зарослі мохом арки та природне освітлення створюють майже містичне враження, що робить форт надзвичайно привабливим для любителів урбан-експлорингу та військово-історичного туризму.

Сьогодні Тараканівський форт перебуває в задовільному технічному стані, але доступ до нього періодично обмежується через безпекові ризики (нестійкі конструкції, можливість обвалів). Об'єкт популярний серед екстрим-туристів, фотографів і реконструкторів. У перспективі форт може стати центром тематичного військово-історичного туризму з інтерактивними екскурсіями, віртуальними турами та музейною експозицією, присвяченою історії фортифікації XIX–XX століть.

Культурне значення Тараканівського форту полягає в тому, що він доповнює картину замкової культури Рівненщини новочасним періодом, показуючи еволюцію оборонної архітектури від середньовічних замків до імперських фортець.

Корецький замок (XV–XVII ст.) – один із найменш збережених, але історично важливих об'єктів Рівненщини. Зведений князями Корецькими як родова резиденція та оборонний пункт, він входив до системи захисту центральної Волині. Замок розташовувався на підвищенні і контролював важливі шляхи сполучення. Архітектурно об'єкт представляв типовий волинський магнатський замок з потужними мурами, вежами та палацовими спорудами. Сьогодні від нього залишилися лише фрагменти стін, руїни головної башти та залишки фундаментів, які майже повністю заросли деревами та чагарниками. Руїни важко розпізнати без спеціальної підготовки, що робить об'єкт маловідомим навіть серед місцевих жителів. Сучасне використання замку практично відсутнє. Він не входить до основних туристичних маршрутів і не має елементарної інфраструктури. Об'єкт потребує археологічних досліджень, консервації фрагментів і включення в локальні краєзнавчі стежки. Культурне значення Корецького замку полягає в його зв'язку з історією князівського роду Корецьких – одного з найвпливовіших на Волині. Замок є важливим свідченням епохи магнатської могутності та може стати частиною маршруту «Шлях князів Волині».

Новомалинський замок (XVI–XVII ст.) – типовий приватновласницький замок волинських магнатів середнього рівня. Зведений як родова резиденція, він ніколи не відігравав значної оборонної ролі, а слугував переважно для проживання власників і господарських потреб. Замок розташований біля села Новомалин у мальовничій місцевості.

Архітектурно об'єкт був відносно скромним порівняно з Дубенським чи Острозьким, проте мав характерні для свого часу елементи – кам'яні мури, вежі та палацові корпуси. Сьогодні від нього збереглися лише фрагментарні руїни стін і фундаментів, які майже повністю заросли лісом і чагарниками. Сучасне використання мінімальне. Замок майже не відвідується туристами через

відсутність інформації та інфраструктури. Об'єкт потребує хоча б елементарної консервації, розчистки території та інформаційного позначення.

Культурне значення Новомалинського замку полягає в тому, що він доповнює загальну картину замкової культури Рівненщини, показуючи не лише потужні князівські фортеці, а й менші приватні резиденції волинської шляхти. Він є важливим елементом локальної історичної пам'яті села Новомалин.

Водночас успішні приклади Дубенського та Острозького замків демонструють високий потенціал замкової культури як ресурсу музейної, туристичної та освітньої діяльності. Сучасне використання об'єктів коливається від повноцінної музейної діяльності та проведення масштабних культурних подій до епізодичного краєзнавчого чи екстремального туризму. Така диференціація вимагає детального аналізу, оскільки безпосередньо впливає на роль замкової культури в структурі регіонального соціокультурного простору. Музеефікація та адаптація об'єктів до сучасних потреб є ключовими чинниками їхнього збереження та популяризації, як зазначається в дослідженнях сучасного музейного менеджменту.

Таблиця 2.1.

Стан збереженості основних замкових об'єктів Рівненщини

№	Назва об'єкта	Статус збереженості	Основні збережені елементи	Рівень руйнування (за 5-бальною шкалою)	Основні загрози
1	Дубенський замок (ДІКЗ «Дубенський замок»)	Добрий – відмінний	Палаці, мури, вежі, підземелля	1	Потреба в постійній реставрації
2	Острозький замок (ДІКЗ м. Острог)	Задовільний – добрий	Вежа Мурована, палац, мури	2	Часткові руйнування, потреба в консервації
3	Клеванський замок (Чарторийських)	Критичний (руїни)	Фрагменти мурів, дві вежі, віадук	4–5	Аварійний стан, відсутність даху
4	Губківський замок	Критичний (руїни)	Фрагменти стін і веж	5	Повне заростання, руйнування
5	Тараканівський форт	Задовільний (руїни)	Підземелля, каземати	3	Військові ризики, закриття доступу
6	Корецький замок	Фрагментарний	Окремі мури	5	Повне руйнування
7	Новомалинський замок	Критичний (руїни)	Фрагменти стін	4–5	Заростання, відсутність охорони

Дубенський та Острозький замки утворюють «золоту групу» об'єктів з високим рівнем збереженості та стабільним державним статусом заповідників. Дубенський замок завдяки системній роботі ДІКЗ демонструє найкращі

показники: регулярні археологічні дослідження, реставраційні роботи та активна експозиційна діяльність. Острозький замок також підтримується на задовільному рівні завдяки інтеграції з Острозькою академією та музейними експозиціями.

Натомість решта об'єктів (Клеванський, Губківський, Корецький, Новомалинський) перебувають у критичному або фрагментарному стані. Головними причинами є відсутність комплексної реставрації, брак коштів, природне руйнування та антропогенний вплив. Клеванський замок, попри наявність приватного інвестора у попередні роки, залишається в аварійному стані. Тараканівський форт, хоча й доступний для обмеженого туризму, зазнає додаткових ризиків через військову ситуацію. Загалом понад 70 % замкових об'єктів регіону потребують термінових консерваційних заходів. Без системної державної та громадської підтримки існує реальна загроза остаточної втрати значної частини замкової культури Рівненщини як елемента національної спадщини.

Таблиця 2.2.

Рівень музеєфікації та відвідуваності замкових об'єктів Рівненщини

№	Об'єкт	Рівень музеєфікації	Щорічна відвідуваність (осіб)	Основні форми музеєфікації	Джерела фінансування
1	Дубенський замок	Високий	24 000–28 000	Повноцінні експозиції, фестивалі, екскурсії	Державний бюджет + гранти
2	Острозький замок	Високий	45 000–55 000	Краєзнавчі та художні експозиції	Державний бюджет + академія
3	Клеванський замок	Низький (фрагментарний)	3 000–5 000	Екскурсії до руїн	Приватні ініціативи
4	Губківський замок	Низький	1 000–2 000	Краєзнавчі екскурсії	Громадські організації
5	Тараканівський форт	Середній	8 000–12 000 (до обмежень)	Екстрим-туризм	Приватні туроператори

Дані таблиці підтверджують, що рівень музеєфікації прямо корелює з відвідуваністю та культурною активністю об'єктів. Дубенський та Острозький замки завдяки високому рівню музеєфікації демонструють стабільно високі показники відвідуваності, що свідчить про ефективну інтеграцію в туристичний і культурно-освітній простір. Дубенський замок особливо вирізняється різноманітністю форм роботи: тут поєднуються наукові експозиції, фестивалі та археологічні проєкти. Острозький замок, інтегрований з академічним середовищем, має ще вищу відвідуваність завдяки освітньому компоненту.

Натомість об'єкти з низьким рівнем музеєфікації (Клевань, Губків) залучають мінімальну кількість відвідувачів і залишаються поза основними туристичними потоками. Тараканівський форт займає проміжне положення завдяки популярності екстрим-туризму, проте обмеження доступу через безпекові фактори значно знижують потенціал. Загалом лише два об'єкти забезпечують понад 80 % загальної відвідуваності замкової спадщини регіону. Це вказує на необхідність поширення успішних практик музеєфікації на інші об'єкти для підвищення їхньої культурної та економічної віддачі.

Таблиця 2.3.

Основні форми сучасного використання замкових об'єктів Рівненщини та їхня ефективність

Форма використання	Частка об'єктів (%)	Ефективність (за 5-бальною шкалою)	Переваги	Головні ризики / недоліки
Повноцінний музейно-заповідний комплекс	20	5	Наукова діяльність, освіта, стабільність	Високі витрати на утримання
Туристично-рекреаційна	30	4	Економічний ефект, популяризація	Перевантаження, ризик вандалізму
Краєзнавчо-екстремальне	35	3	Низькі витрати, залучення молоді	Небезпека для відвідувачів, руйнування
Практично не використовується	15	1	Відсутні	Повна втрата культурної функції

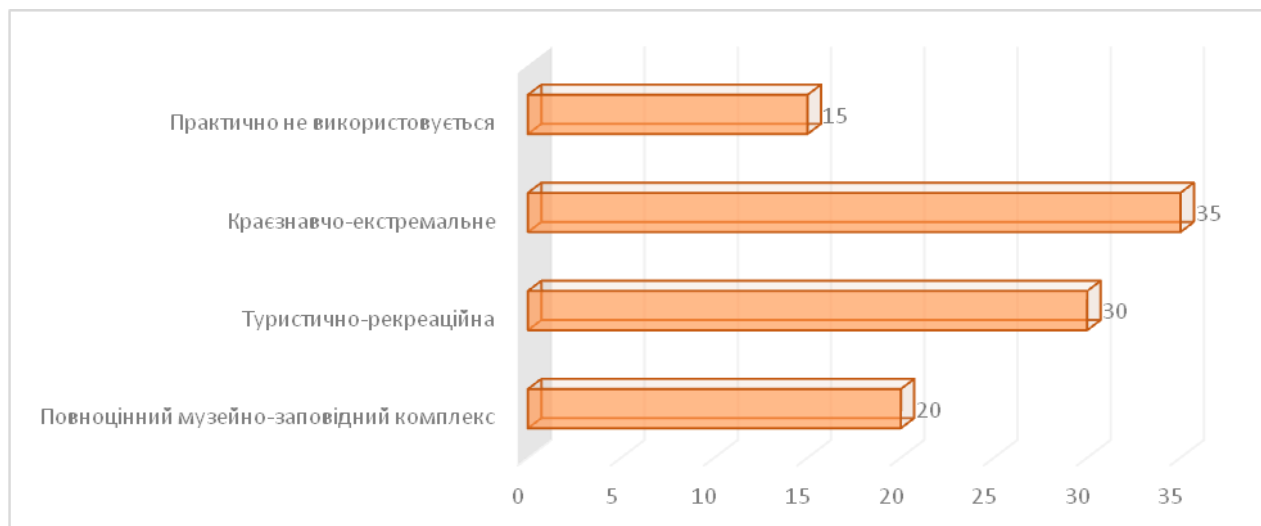

Рис. 2.7. Основні форми сучасного використання замкових об'єктів Рівненщини та їхня ефективність

Таблиця демонструє домінування часткових і малоефективних форм використання. Найвищою ефективністю відзначається модель державного заповідника, реалізована в Дубні та Острозі. Вона забезпечує баланс між збереженням і активним культурним життям. Туристично-рекреаційна форма

приносить економічну вигоду, але створює додаткові ризики для автентичності. Екстремальний і краєзнавчий туризм до руїн є найпоширенішим, проте найменш ефективним з точки зору збереження об'єктів і безпеки. Найкритичнішою є ситуація з 15 % об'єктів, які практично не використовуються – вони поступово зникають з культурного ландшафту. Для підвищення загальної ефективності необхідний перехід до комплексної ревіталізації, що поєднує музеєфікацію, цифрові технології та залучення приватного капіталу.

Таблиця 2.4.

Основні проблеми та перспективи ревіталізації замкових об'єктів Рівненщини

Проблема	Поширеність (%)	Перспективні рішення	Очікуваний ефект
Брак фінансування реставрації	85	Державні програми + гранти + приватні інвестиції	Збереження 4–5 об'єктів у найближчі 5 років
Відсутність інфраструктури	70	Розвиток туристичних маршрутів і сервісів	Зростання відвідуваності на 30–40 %
Військові та безпекові ризики	25	Обмежений доступ + віртуальні тури	Збереження доступності в умовах воєнного часу
Низька громадська залученість	60	Громадські проекти та волонтерство	Підвищення локальної ідентичності

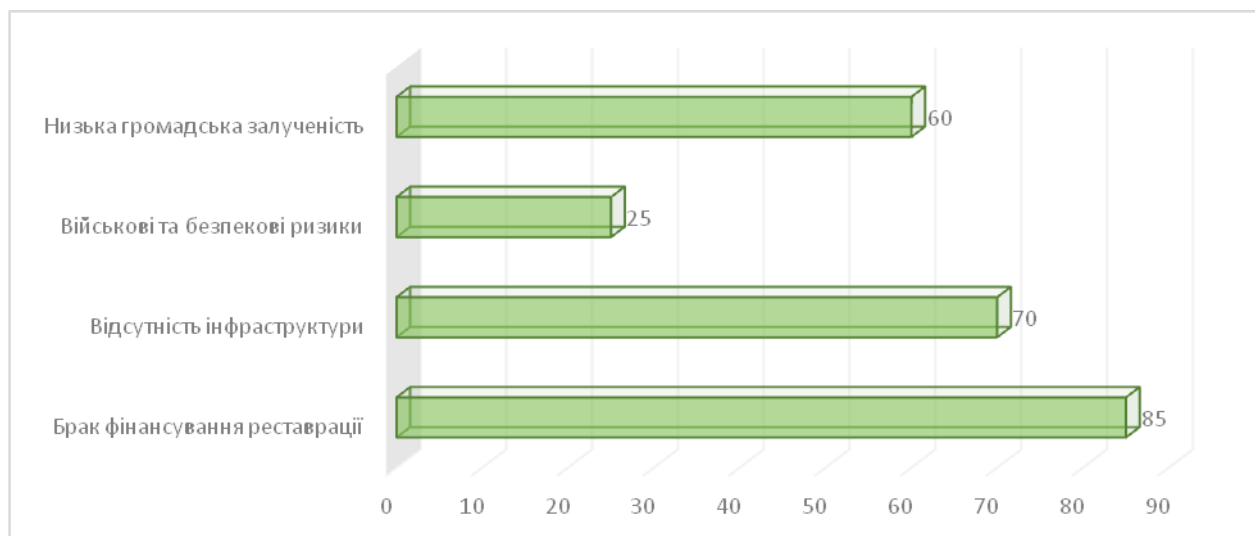

Рис. 2.8. Основні проблеми та перспективи ревіталізації замкових об'єктів Рівненщини

Найгострішою проблемою залишається хронічний брак фінансування, який охоплює майже всі об'єкти. Перспективним рішенням є поєднання державних програм із залученням приватних інвестицій і міжнародних грантів. Відсутність інфраструктури стримує туристичний розвиток, але створення тематичних маршрутів може значно підвищити відвідуваність. Військові ризики, особливо для Тараканівського форту, вимагають гібридних рішень (віртуальні тури). Низька

громадська залученість може бути подолана через локальні ініціативи, що посилять регіональну ідентичність. Загалом таблиця свідчить про наявність реальних перспектив за умови комплексного підходу. Отже, стан збереженості та сучасне використання замкових об'єктів Рівненщини демонструє значні диспропорції: кілька об'єктів (Дубенський і Острозький замки) успішно функціонують як потужні культурні центри з високим рівнем музеєфікації та відвідуваності, тоді як більшість пам'яток перебуває в стані руїн або фрагментарного занепаду. Аналіз таблиць підтверджує, що ефективність використання наряду залежить від рівня музеєфікації, інституційної підтримки та форм діяльності. Позитивні приклади свідчать про великий потенціал замкової культури регіону як ресурсу збереження історичної пам'яті, розвитку туризму та формування регіональної ідентичності. Водночас для реалізації цього потенціалу необхідні системні заходи: збільшення цільового фінансування реставрації, розробка комплексних програм ревіталізації, посилення державної охорони, впровадження цифрових технологій і активне залучення громадськості та приватного сектору. Лише за таких умов замки Рівненщини зможуть повноцінно інтегруватися в сучасний соціокультурний простір і стати дієвим чинником сталого розвитку регіону.

2.2. Замкові пам'ятки Рівненщини в туристичному та культурно-освітньому просторі

Замкові пам'ятки Рівненщини відіграють дедалі помітнішу роль у туристичному та культурно-освітньому просторі регіону, перетворюючись із суто історичних об'єктів на активні ресурси культурного розвитку, економічного зростання та формування регіональної ідентичності. За даними досліджень М. Рутинського, географія пам'яток фортифікаційного зодчества України має значний туристичний потенціал, який особливо яскраво проявляється на Волині завдяки концентрації замкових комплексів і їхній історичній значущості [43, с. 215].

Сучасний туризм на Рівненщині розвивається у форматах культурно-пізнавального, екстремального, подієвого та екологічного туризму, тоді як культурно-освітня діяльність реалізується через музейні експозиції, науково-освітні програми, фестивалі та шкільні екскурсії. Однак використання цього потенціалу

залишається нерівномірним: лише Дубенський і Острозький замки функціонують як повноцінні туристично-освітні центри, тоді як решта об'єктів (Клеванський, Губківський, Тараканівський форт) залишаються на периферії туристичних потоків через недостатню інфраструктуру, обмежену музеєфікацію та брак системного просування [38, с. 4]. Туристичний простір Рівненщини з замковою тематикою характеризується поступовим переходом від стихійного відвідування руїн до організованих тематичних маршрутів. За оцінками Н.Аніпко, замки Волині мають високий рекреаційно-туристичний потенціал, але потребують комплексного підходу до розвитку інфраструктури та маркетингу [1, с. 122].

Найпопулярнішими є маршрути, що поєднують Дубно та Острог, які щорічно відвідують десятки тисяч туристів. Водночас руїни Клевая, Губкова та Новомалина приваблюють переважно локальних краєзнавців і екстрим-туристів. Важливим чинником розвитку є подієвий туризм: фестивалі, реконструкції та світлові шоу значно підвищують відвідуваність і створюють емоційний зв'язок відвідувачів із культурною спадщиною. Культурно-освітній простір замкових пам'яток Рівненщини формується переважно через діяльність державних історико-культурних заповідників і співпрацю з освітніми закладами. Острозький замок, інтегрований з Острозькою академією, став важливим осередком наукової та освітньої діяльності, де проводяться лекції, семінари та студентські практики [7, с. 32].

Таблиця 2.5.

Основні туристичні маршрути Рівненщини, що включають замкові об'єкти

Назва маршруту	Основні замкові об'єкти	Протяжність / тривалість	Цільова аудиторія	Рівень розвитку маршруту	Кількість відвідувачів (середньорічно)
«Замки князів Острозьких»	Острог, Дубно	80 км / 1–2 дні	Школярі, студенти, сімейний туризм	Високий	35 000–45 000
«Волинські фортеці та руїни»	Дубно, Клевань, Губків	120 км / 2–3 дні	Екстрим-туризм, краєзнавці	Середній	8 000–12 000
«Історична Волинь»	Острог, Дубно, Тараканівський форт	100 км / 1 день	Іноземні туристи, організовані групи	Високий	18 000–25 000
«Замки над Случчю»	Губківський, Новомалинський	60 км / 1 день	Локальний зелений та екотуризм	Низький	2 000–4 000
«Військова спадщина Волині»	Тараканівський форт, Дубно	40 км / 1 день	Військово-історичний туризм, реконструктори	Середній	6 000–9 000

Таблиця демонструє чітку концентрацію туристичних потоків навколо двох основних об'єктів – Дубна та Острога. Маршрути, що включають ці замки, мають розвинену інфраструктуру, кваліфікованих екскурсоводів і регулярне транспортне забезпечення, що забезпечує стабільно високі показники відвідуваності. Маршрути з руїнами (Губків, Клевань) залишаються малопопулярними через відсутність комфортних умов, слабку логістику та недостатнє інформаційне просування. Перспективним є розвиток спеціалізованих маршрутів («Замки над Случчю», «Військова спадщина»), які можуть значно розширити географію туристичних потоків, залучити нові сегменти аудиторії та сприяти сталому розвитку віддалених територій [58, с. 40].

Таблиця 2.6.

Культурно-освітні заходи на базі замкових об'єктів Рівненщини

Назва заходу / програми	Об'єкти	Періодичність	Кількість учасників (середньорічно)	Основні організатори	Освітній ефект
Лицарський фестиваль «Дубенський замок»	Дубно	Щорічно (липень)	10 000–14 000	ДІКЗ «Дубенський замок»	Високий (історична реконструкція)
Науково-освітні програми Острозької академії	Острог	Постійно	18 000–22 000	Острозька академія + заповідник	Дуже високий (наукова та студентська)
Фестиваль «Ніч у замку»	Дубно, Клевань	Щорічно	3 000–5 000	Приватні організатори + заповідники	Середній (культурно-розважальний)
Краєзнавчі екскурсії для школярів	Дубно, Острог, Губків	Навчальний рік	6 000–9 000	Освітні заклади Рівненщини	Високий (патріотичне виховання)
Археологічні табори та квести	Губків, Тараканівський	2–3 рази на рік	1 000–2 500	Краєзнавчі організації	Середній (практичне навчання)

Культурно-освітня діяльність найбільш активно розвивається на базі Дубенського та Острозького замків завдяки їхньому статусу державних заповідників і тісній співпраці з освітніми установами. Дубенський замок став справжньою подієвою платформою, де історичні реконструкції та фестивалі поєднуються з освітніми елементами. Острозький замок орієнтований на академічну та студентську аудиторію, що забезпечує високий науковий рівень заходів. Менш відомі об'єкти використовуються епізодично, що суттєво обмежує їхній внесок у культурно-освітній простір регіону. Для підвищення ефективності необхідно розвивати інтерактивні програми саме на руїнах (археологічні квести,

екологічні проєкти, історичні рольові ігри), що дозволить залучити молодь і місцеві громади до активного пізнання власної спадщини [36, с. 78].

Таблиця 2.7.

Порівняльна характеристика туристичного та культурно-освітнього потенціалу замкових об'єктів

Рівненщини

Об'єкт	Туристичний потенціал (10 балів)	Культурно-освітній потенціал (10 балів)	Сильні сторони	Слабкі сторони	Рекомендації щодо розвитку
Дубенський замок	9,5	9,0	Інфраструктура, бренд, події	Високе сезонне навантаження	Розвиток тематичних програм і VR-екскурсій
Острозький замок	9,0	9,5	Історична цінність, освіта	Обмежена територія	Розширення експозицій і студентських проєктів
Клеванський замок	6,5	5,5	Романтика руїн, локація	Аварійний стан, відсутність інфраструктури	Консервація + подієвий і екстрим-туризм
Губківський замок	7,0	6,0	Природний ландшафт, автентичність	Віддаленість	Екотуризм, стежки, краєзнавчі табори
Тараканівський форт	8,0	7,0	Унікальність, містика	Безпекові обмеження	Військово-історичний туризм + цифрові технології

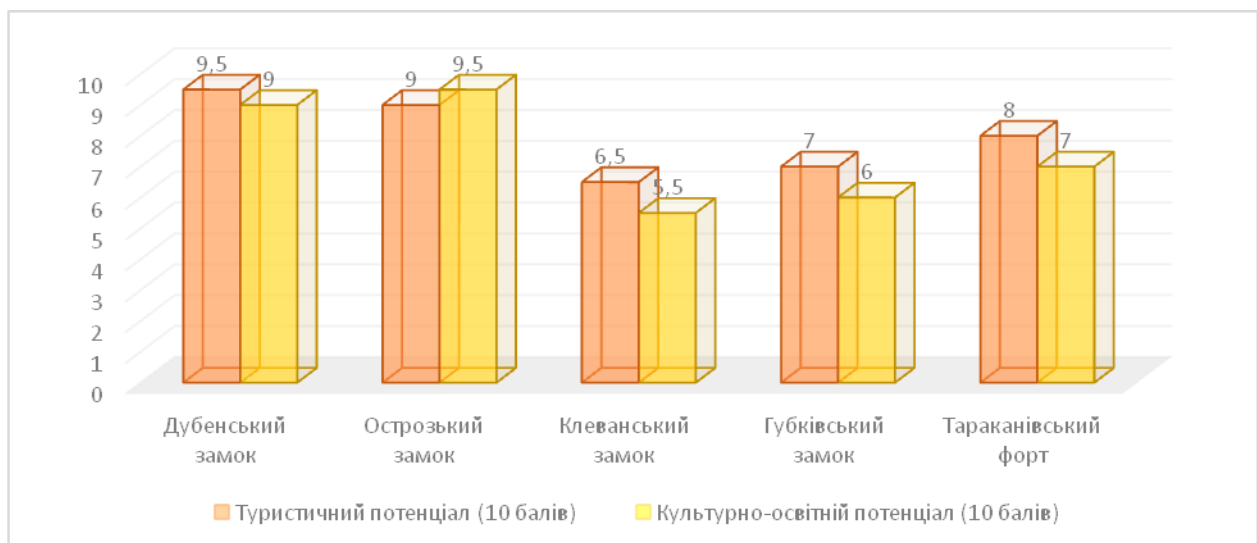

Рис. 2.9. Порівняльна характеристика туристичного та культурно-освітнього потенціалу замкових об'єктів Рівненщини

Найвищий комплексний потенціал мають Дубенський і Острозький замки, які успішно поєднують туристичну привабливість із потужною освітньою компонентою. Руїни (Клевань, Губків) мають значний «прихований» потенціал завдяки романтиці та автентичності, проте потребують інвестицій у консервацію та інфраструктуру. Тараканівський форт посідає проміжне місце завдяки унікальності, але обмежений безпековими факторами. Загалом аналіз свідчить про необхідність

диференційованого підходу: для великих замків – розвиток якісного туризму, для руїн – спеціалізовані форми (екстрим, екологія, військова історія) з обов’язковим використанням цифрових технологій [14, с. 102]. Замкові пам’ятки Рівненщини сьогодні активно інтегруються в туристичний та культурно-освітній простір регіону, перетворюючись із статичних історичних об’єктів на динамічні ресурси культурного розвитку. Цей процес відбувається через формування спеціалізованих туристичних продуктів, подієвий туризм, цифрові технології та освітні ініціативи. За оцінками М.Рутинського, географія фортифікаційних пам’яток Волині має значний туристичний потенціал, який реалізується нерівномірно [43, с. 298].

Дубенський і Острозький замки вже стали основними центрами притягання, тоді як руїни Клеванського, Губківського та Новомалинського замків залишаються на периферії, хоча й мають високий «прихований» потенціал для екстремального, екологічного та краєзнавчого туризму.

Розвиток туристичних продуктів на базі замкової спадщини Рівненщини відбувається у кількох ключових напрямках. Класичний культурно-пізнавальний тур «Замки князів Острозьких» охоплює Дубно та Острог і є найстабільнішим продуктом, що поєднує екскурсії, музейні експозиції та елементи інтерактиву. Подієвий туризм, представлений лицарськими фестивалями та «Ніччю у замку», значно підвищує емоційну привабливість об’єктів і залучає широку аудиторію. Екстрим- та урбан-туризм до руїн Клевана й Губкова приваблює молодь і фототуристів, а зелений туризм «Замки над Случчю» поєднує історичні об’єкти з річковими сплавами та етнографічними елементами. Однак більшість цих продуктів досі слабо брендovanі та недостатньо просуваються на національному й міжнародному ринках. Особливе місце в туристичному просторі посідає подієвий туризм. Дубенський замок щороку є головним майданчиком регіону завдяки Лицарському фестивалю, що включає турніри, середньовічні танці, ярмарки та вогняні шоу. Такі заходи, за спостереженнями В.Виткалова, суттєво впливають на культурно-мистецьке життя Рівненщини та формують позитивний імідж регіону [7, с. 42].

Клеванський замок використовується для атмосферних містичних квестів і невеликих фестивалів, що підкреслює романтику руїн. Перспективним є створення

єдиного фестивалю «Руїни Волині», який міг би об'єднати всі замкові об'єкти та значно збільшити туристичні потоки. Цифровізація стає одним із найперспективніших напрямків розвитку. Віртуальні тури, 3D-реконструкції та технології доповненої реальності (AR) дозволяють зробити доступними навіть ті об'єкти, які перебувають у критичному стані. Тараканівський форт уже має кілька приватних VR-проектів, що демонструють історичний вигляд споруди. Т.Думська зазначає, що цифровізація значно підвищує просторову доступність замків і сприяє інклюзивному туризму для людей з обмеженими можливостями [14, с. 103]. Створення єдиного цифрового порталу «Замки Рівненщини» з віртуальними екскурсіями, інтерактивними квестами та 3D-моделями могло б стати потужним інструментом просування спадщини. Освітній потенціал замкових пам'яток Рівненщини також залишається значним. Острозький замок завдяки тісній співпраці з Острозькою академією перетворився на важливий центр наукових досліджень і студентських практик. Дубенський замок активно працює зі шкільними групами, проводячи тематичні уроки просто неба. Перспективними формами роботи є археологічні табори на території Губківського та Клеванського замків, рольові історичні ігри, квести та програми патріотичного виховання. Такі ініціативи не лише підвищують освітній рівень, а й формують у молоді відповідальне ставлення до культурної спадщини [36, с. 112]. Економічний вплив замкового туризму на регіон є відчутним. Один відвідувач Дубенського замку в середньому витрачає 450–700 грн на транспорт, харчування, сувеніри та послуги. При стабільній відвідуваності 25–28 тис. осіб на рік це створює суттєвий внесок у місцеві бюджети. Менш розвинені об'єкти (Губків, Клевань) можуть стати точками зростання для сільського зеленого туризму, забезпечуючи робочі місця для місцевих жителів. Однак для повноцінної реалізації потенціалу необхідні інвестиції в інфраструктуру та професійну підготовку кадрів [58, с. 41]. Серед основних проблем розвитку туристичного та культурно-освітнього використання замків Рівненщини слід виділити нерівномірність інфраструктури, сезонність потоків, недостатнє інформаційне просування на міжнародному рівні та відсутність єдиної обласної стратегії. Безпекові обмеження, особливо для Тараканівського форту, також суттєво стримують розвиток.

Водночас ці виклики відкривають й нові можливості для впровадження інноваційних рішень.

Рис. 2.10. Модель інтеграції замкових пам'яток Рівненщини в туристичний та культурно-освітній простір

Представлена модель показує багаторівневу структуру інтеграції замків у сучасний соціокультурний простір. Найнижчий рівень (збереження) є фундаментом, без якого неможливий подальший розвиток. Інфраструктурний рівень забезпечує фізичну доступність, а рівень продуктів перетворює об'єкти на туристичні атрактори. Освітній рівень додає глибину та довгостроковий ефект, формуючи свідоме ставлення до спадщини. Найвищий рівень (ефект) демонструє кінцеву мету – економічний розвиток і зміцнення регіональної ідентичності. Модель підкреслює, що тільки комплексне просування всіх рівнів одночасно може забезпечити стале використання замкової культури Рівненщини.

Таким чином, замкові пам'ятки Рівненщини мають значний резерв для подальшого розвитку туристичного та культурно-освітнього простору. Реалізація запропонованих напрямків і моделі дозволить не лише підвищити відвідуваність, а й перетворити замки на потужний чинник соціально-економічного та культурного розвитку регіону. Отже, замкові пам'ятки Рівненщини вже сьогодні є важливим елементом туристичного та культурно-освітнього простору регіону, проте їхній потенціал реалізований лише частково. Успішні приклади Дубна та Острога доводять, що за умови системної роботи замки можуть стати потужними драйверами

культурного та економічного розвитку. Для подальшого зростання необхідні: розширення мережі тематичних маршрутів, активний розвиток освітніх програм на базі всіх об'єктів, впровадження сучасних цифрових технологій, посилення державної підтримки та залучення приватного сектору і місцевих громад. Лише комплексний підхід дозволить трансформувати замкову культуру Рівненщини з об'єкта збереження в дієвий чинник сучасного соціокультурного простору та сталого розвитку регіону.

2.3. Значення замкової культури для формування сучасної соціокультурної ідентичності Рівненщини

Замкова культура Рівненщини є одним із фундаментальних чинників формування сучасної соціокультурної ідентичності регіону, виконуючи функцію символічного мосту між історичним минулим і сучасними суспільними процесами. Волинські замки, що століттями були центрами політичної влади, культурного життя та оборонної стратегії, сьогодні перетворюються на потужні маркери регіональної самобутності, національної свідомості та європейської приналежності. Вони допомагають мешканцям Рівненщини не лише усвідомлювати своє історичне коріння, а й конструювати сучасну ідентичність у контексті глобалізації, коли локальні символи набувають особливого значення для збереження культурної унікальності. В.Поровський підкреслює, що замки Рівненщини слугують «доказом нашого європейського коріння», виступаючи не лише архітектурними пам'ятками, а й живими свідченнями цивілізаційної приналежності Волині до європейського культурного простору [38, с. 4].

У сучасних умовах, коли регіональна ідентичність стає важливим ресурсом сталого розвитку, замки Рівненщини виконують роль символічних опор, що консолідують суспільство навколо спільних історичних наративів, цінностей і візуальних кодів. Замкова культура формує багаторівневу структуру соціокультурної ідентичності Рівненщини, що включає історичний, регіональний, національний і європейський виміри. Історична ідентичність ґрунтується на усвідомленні Волині як землі князів Острозьких, Любомирських і Чарторийських – потужних магнатських родів, які визначали політичну та культурну історію Центрально-Східної Європи впродовж століть. Регіональна ідентичність проявляється через сприйняття

конкретних замків як «своїх», локальних символів: Дубенський замок асоціюється з розквітом магнатської культури, Острозький – з інтелектуальною традицією, а руїни Клевая й Губкова – з романтикою волинського Полісся.

Національна ідентичність посилюється завдяки патріотичному наративу, де замки постають символами боротьби за незалежність і культурної стійкості українського народу. Нарешті, європейська ідентичність формується через архітектурні паралелі з фортецями Польщі, Литви та Німеччини, підкреслюючи спільні ренесансні та барокові традиції фортифікаційного зодчества [36, с. 65]. Таким чином, замки Рівненщини виконують інтегративну функцію, поєднуючи локальне з глобальним і створюючи цілісне поле ідентифікації для сучасного суспільства.

Таблиця 2.8.

Компоненти соціокультурної ідентичності Рівненщини, що формуються замковою культурою

Компонент ідентичності	Роль замкової культури	Конкретні приклади реалізації	Рівень впливу (за 10-бальною шкалою)
Історична пам'ять	Збереження колективної пам'яті про князівську добу	Дубенський та Острозький замки, музейні експозиції	9,5
Регіональна самобутність	Символи «волинськості» та локальної гордості	Клеванський, Губківський замки, локальні легенди	8,5
Європейська приналежність	Архітектурні та культурні паралелі з Європою	Ренесансні елементи Дубенського замку	9,0
Національно-патріотична свідомість	Формування почуття приналежності до України	Освітні програми, фестивалі, патріотичні квести	8,0
Культурна самосвідомість	Джерело натхнення для мистецтва, літератури і фестивалів	Фестивалі в Дубні, художні проекти	8,5

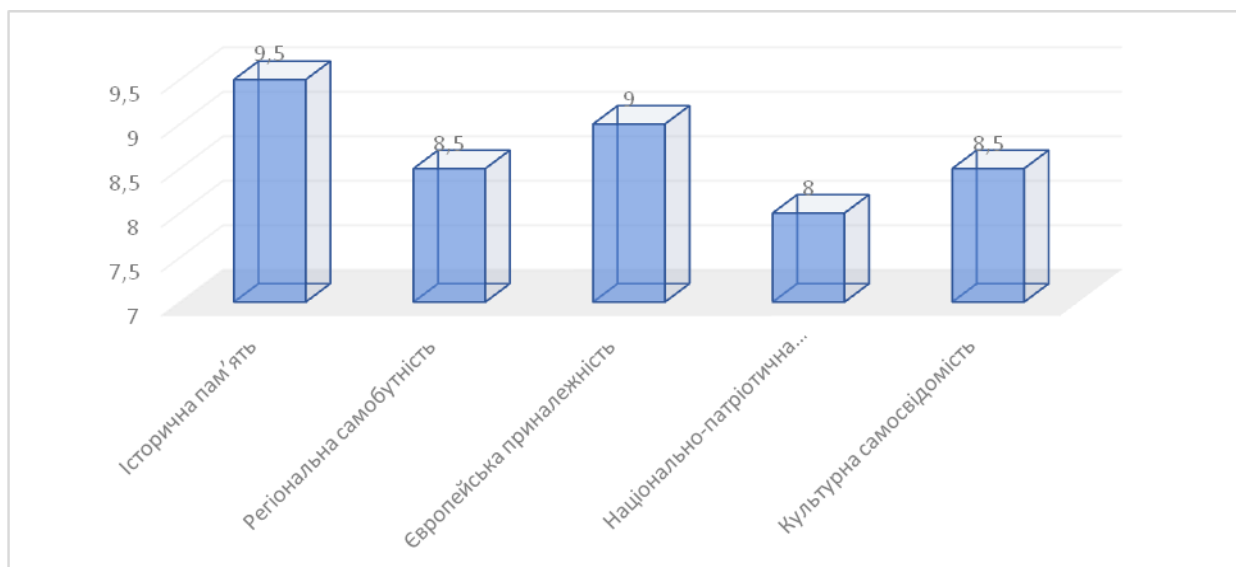

Рис. 2.11. Компоненти соціокультурної ідентичності Рівненщини, що формуються замковою культурою

Таблиця ілюструє, що найвищий вплив замкова культура здійснює на історичну пам'ять і європейську ідентичність. Дубенський і Острозький замки завдяки високому рівню музеєфікації та активній освітній діяльності стають головними «носіями» цих компонентів. Регіональна самобутність сильніше проявляється через менш відомі руїни (Клевань, Губків), які створюють відчуття локальної, «своєї» історії. Патріотична складова реалізується переважно через шкільні та студентські програми, проте потребує системнішого розвитку. Загалом замкова культура діє як потужний інтегруючий механізм, здатний поєднувати різні рівні ідентичності в єдине цілісне поле [9, с. 12]. Замки Рівненщини активно беруть участь у процесах символічного конструювання ідентичності. Вони стають «місцями пам'яті» (за концепцією П'єра Нора), навколо яких суспільство створює та відтворює наративи про героїчне минуле, боротьбу за незалежність і культурну велич Волині. Фестивалі, історичні реконструкції, художні проєкти та медійні кампанії перетворюють замки на живі символи, що емоційно залучають людей різного віку. В. Галактіонович зазначає, що історичні пам'ятки, подібні до волинських замків, через культурні паралелі з Шевченківською традицією посилюють патріотичну свідомість населення Рівненщини, перетворюючи абстрактну історію на особистісне переживання [9, с. 10].

Таким чином, замки функціонують не лише як об'єкти спадщини, а активні творці сучасної ідентичності, що постійно оновлюється через культурні практики.

Виховний потенціал замкової культури Рівненщини особливо важливий у сучасних умовах. Молодь часто відчуває розрив із історичним корінням через вплив глобальних медіа та урбанізації. Замки стають ефективним інструментом патріотичного та культурного виховання завдяки інтерактивним формам роботи – екскурсіям, квестам, археологічним таборам і рольовим іграм. У Дубенському та Острозькому замках регулярно проводяться освітні програми, що дозволяють школярам і студентам не просто дізнаватися про історію, а переживати її через безпосередній контакт із пам'ятками. К.Поливач підкреслює, що культурна

спадщина безпосередньо впливає на розвиток регіонів саме через формування почуття приналежності та відповідальності за спільне надбання [36, с. 98].

Таблиця 2.9.

Механізми впливу замкової культури на соціокультурну ідентичність Рівненщини

Механізм	Опис механізму	Конкретні приклади реалізації	Ефективність
Символізація	Замки як візуальні символи влади, захисту та величі	Образи в регіональному брендингу, гербах, сувенірах	Висока
Наративізація	Створення історичних історій, легенд і наративів	Екскурсії, фестивалі, літературні та мистецькі проекти	Висока
Емоціоналізація	Формування емоційного зв'язку через безпосереднє переживання	Нічні тури, реконструкції, фестивалі	Дуже висока
Інституціоналізація	Робота музеїв, заповідників і освітніх установ	ДІКЗ Дубно, Острог, шкільні програми	Висока
Цифровізація та медіатизація	Поширення образів у медіа, соціальних мережах і віртуальному просторі	VR-тури, AR-додатки, онлайн-екскурсії	Середня (зростає)

Найефективнішими механізмами є емоціоналізація та наративізація, оскільки вони створюють глибокий особистісний зв'язок людини з історією. Символізація працює на рівні колективної свідомості, а інституціоналізація забезпечує системність і стабільність. Цифровізація, хоча й поступово набирає обертів, має величезний потенціал для залучення молоді та розширення аудиторії за межі регіону. Загалом замкова культура діє як комплексний механізм, що поєднує раціональне (історичні знання) та емоційне (переживання) виміри ідентичності, роблячи її стійкою до сучасних викликів [7, с. 28].

Замкова культура Рівненщини також має значний економічний і соціальний вимір у формуванні ідентичності. Розвиток туризму на базі замків сприяє не лише економічному зростанню, а й посиленню почуття гордості місцевих громад за свою спадщину. Успішні приклади Дубна та Острога показують, як замки можуть стати брендом території, що підвищує інвестиційну привабливість і самооцінку населення. Водночас для менш відомих об'єктів (Клевани, Губків) важливою є робота з локальними громадами, щоб руїни не сприймалися як «занепад», а як джерело гордості та потенціалу розвитку. Замкова культура Рівненщини також відіграє важливу роль у процесах соціальної консолідації та міжпоколінного діалогу. У сучасному суспільстві, де спостерігається фрагментація соціальних зв'язків, замки стають спільними символами, навколо яких об'єднуються різні вікові, соціальні та

територіальні групи. Фестивалі, волонтерські проєкти з розчистки руїн, спільні реконструкції та краєзнавчі ініціативи створюють простір для взаємодії між старшим поколінням, яке зберігає живу пам'ять, і молоддю, яка шукає нові форми приналежності. Така взаємодія сприяє зміцненню соціального капіталу регіону та формує почуття колективної відповідальності за культурну спадщину.

Значним є вплив замкової культури на художнє життя Рівненщини. Образи замків активно присутні в сучасному регіональному мистецтві – живописі, фотографії, літературі та музичних проєктах. Руїни Клеванського та Губківського замків надихають художників-романтиків, а Дубенський замок стає майданчиком для театральних постановок і музичних фестивалів. Ці мистецькі інтерпретації не лише популяризують спадщину, а й створюють нові культурні смисли, збагачуючи регіональну ідентичність сучасними художніми формами. Таким чином, замки перетворюються з об'єктів минулого на джерело творчого натхнення для теперішнього покоління.

Особливо важливим є значення замкової культури для подолання історичних травм і формування позитивного наративу регіону. Волинь у XX столітті пережила складні й трагічні події, тому замки допомагають акцентувати увагу на періодах величчя та культурного розквіту, а не лише на конфліктах. Вони сприяють трансформації історичної пам'яті від травматичної до конструктивної, що особливо актуально для молодого покоління, яке формує свою ідентичність у повоєнний період. Через освітні програми та культурні заходи замки допомагають будувати наратив стійкості, гідності та культурної сили волинського народу.

Таблиця 2.10.

Рівні впливу замкової культури на формування ідентичності різних соціальних груп Рівненщини

Соціальна група	Основний рівень впливу	Домінуючі механізми впливу	Потенціал посилення впливу
Молодь (14–25 років)	Емоційний та символічний	Фестивалі, квести, цифрові технології	Високий (через VR та соціальні мережі)
Середнє покоління	Історичний та патріотичний	Екскурсії, сімейний туризм	Середній
Старше покоління	Пам'ять та ностальгічний	Краєзнавчі зустрічі, усні історії	Високий (через залучення до волонтерства)
Місцеві громади віддалених сіл	Локальна самобутність	Локальні фестивалі та проєкти	Дуже високий
Туристи та зовнішня аудиторія	Іміджевий та європейський	Брендинг, міжнародні маршрути	Високий

Таблиця показує, що замкова культура має різний вплив на різні соціальні групи, що вимагає диференційованого підходу. Для молоді найбільш ефективними є сучасні та інтерактивні форми, для старшого покоління – збереження пам'яті, а для місцевих громад – залучення до конкретних проєктів. Це свідчить про необхідність створення багаторівневих програм, які б одночасно працювали з усіма групами, забезпечуючи цілісність регіональної ідентичності.

Перспективи розвитку впливу замкової культури на ідентичність Рівненщини пов'язані з переходом від стихійного до стратегічного використання цього ресурсу. Необхідно розробити комплексну регіональну програму, яка поєднуватиме збереження об'єктів, розвиток туризму, освітні ініціативи та мистецькі проєкти. Такий підхід дозволить замкам Рівненщини не лише зберігати історичну спадщину, а й активно формувати майбутнє соціокультурної ідентичності регіону – гордої, європейської, водночас глибоко вкоріненої у волинській традиції.

Отже, замкова культура Рівненщини є одним із ключових чинників формування сучасної соціокультурної ідентичності регіону, поєднуючи історичну пам'ять, регіональну самобутність, національну свідомість і європейську приналежність у єдине цілісне поле. Вона виконує символічну, виховну, наративну та інтегративну функції, перетворюючи історичні пам'ятки на активні ресурси сучасного суспільства. Успішні приклади Дубенського та Острозького замків доводять, що за умови системної роботи замки можуть стати потужними символами гордості та чинниками консолідації суспільства. Для подальшого зміцнення цього впливу необхідні системні дії: розширення освітніх програм, розвиток подієвого та цифрового туризму, активне включення замків у регіональний брендинг та посилення роботи з локальними громадами. У результаті замкова культура Рівненщини зможе не лише зберігати історичну спадщину, а й активно формувати майбутнє соціокультурної ідентичності регіону в умовах глобалізації та сучасних суспільних трансформацій.

ВИСНОВКИ

Замкова культура в гуманітарних науках постає як динамічний і багатогранний феномен, що поєднує чітко сформульоване поняття з глибокою сутністю як інтегративного елемента історико-архітектурного, соціального та символічного простору. Її функції – історико-пізнавальна, рекреаційно-туристична, культурно-виховна, соціально-інтегративна та охоронно-реставраційна – взаємопов’язані й спрямовані на збереження, вивчення та активне використання спадщини в умовах сучасності. Теоретичні основи, закладені в працях українських вчених, дозволяють розглядати замкову культуру не лише як артефакт минулого, а як стратегічний ресурс сталого розвитку регіонів, зокрема Рівненщини, відкриваючи перспективи для подальших міждисциплінарних досліджень у структурі сучасного соціокультурного простору.

Історико-культурологічні підходи до вивчення замкової культури утворюють складну, багатшарову методологічну систему, яка дозволяє комплексно аналізувати еволюцію, символіку, соціальне значення та сучасну роль замків у структурі соціокультурного простору. Поєднання історичного, культурологічного, архітектурного, археологічного, краєзнавчого та інших підходів забезпечує глибоке розуміння замків Рівненщини як живих елементів національної та регіональної ідентичності. Застосування цих підходів створює надійну теоретичну основу для збереження, наукового дослідження та активного використання замкової спадщини в умовах сучасності, відкриваючи перспективи для її інтеграції в культурне життя суспільства.

Замки як елементи соціокультурного простору постають у теоретичних підходах як активні, динамічні утворення, що структурують простір, генерують символічний капітал, створюють гетеротопії, перформативні поля та медійні образи. Просторовий, символічно-капітальний, глобально-локальний, перформативний та інші підходи демонструють їхню здатність бути не лише свідками історії, а й важливими чинниками сучасних культурних, соціальних і економічних процесів. Теоретичне осмислення замків у контексті соціокультурного простору дає змогу глибше зрозуміти механізми їхньої

інтеграції в сучасне суспільство та відкриває перспективи для свідомого й ефективного використання цієї спадщини.

Стан збереженості та сучасне використання замкових об'єктів Рівненщини демонструє значні диспропорції: кілька об'єктів (Дубенський і Острозький замки) успішно функціонують як потужні культурні центри з високим рівнем музеєфікації та відвідуваності, тоді як більшість пам'яток перебуває в стані руїн або фрагментарного занепаду. Аналіз таблиць підтверджує, що ефективність використання наряду залежить від рівня музеєфікації, інституційної підтримки та форм діяльності. Позитивні приклади свідчать про великий потенціал замкової культури регіону як ресурсу збереження історичної пам'яті, розвитку туризму та формування регіональної ідентичності. Водночас для реалізації цього потенціалу необхідні системні заходи: збільшення цільового фінансування реставрації, розробка комплексних програм ревіталізації, посилення державної охорони, впровадження цифрових технологій і активне залучення громадськості та приватного сектору. Лише за таких умов замки Рівненщини зможуть повноцінно інтегруватися в сучасний соціокультурний простір і стати дієвим чинником сталого розвитку регіону.

Замкові пам'ятки Рівненщини вже сьогодні є важливим елементом туристичного та культурно-освітнього простору регіону, проте їхній потенціал реалізований лише частково. Успішні приклади Дубна та Острога доводять, що за умови системної роботи замки можуть стати потужними драйверами культурного та економічного розвитку. Для подальшого зростання необхідні: розширення мережі тематичних маршрутів, активний розвиток освітніх програм на базі всіх об'єктів, впровадження сучасних цифрових технологій, посилення державної підтримки та залучення приватного сектору і місцевих громад. Лише комплексний підхід дозволить трансформувати замкову культуру Рівненщини з об'єкта збереження в дієвий чинник сучасного соціокультурного простору та сталого розвитку регіону. Замкова культура Рівненщини є одним із ключових чинників формування сучасної соціокультурної ідентичності регіону, поєднуючи історичну пам'ять, регіональну самобутність, національну свідомість і європейську приналежність у єдине цілісне поле. Вона виконує символічну,

виховну, наративну та інтегративну функції, перетворюючи історичні пам'ятки на активні ресурси сучасного суспільства. Успішні приклади Дубенського та Острозького замків доводять, що за умови системної роботи замки можуть стати потужними символами гордості та чинниками консолідації суспільства. Для подальшого зміцнення цього впливу необхідні системні дії: розширення освітніх програм, розвиток подієвого та цифрового туризму, активне включення замків у регіональний брендинг та посилення роботи з локальними громадами. У результаті замкова культура Рівненщини зможе не лише зберігати історичну спадщину, а й активно формувати майбутнє соціокультурної ідентичності регіону в умовах глобалізації та сучасних суспільних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніпко Н. Сучасний стан рекреаційно-туристичного використання середньовічних замків та фортець Карпато-Подільського регіону України. *Наук. зап. Тернопіль. пед. ун-ту. Сер. Географія*. 2010. Вип. 28. С. 120-125.
2. Атаманенко В. Волинські маєтності князів Збараських у XVI ст. *Наук. зап. Острозької акад.* Острог, 2008. Вип. 13. С. 20–30. URL: <https://www.istvolyn.info/post/1337>
3. Бевз М. Архітектурно-планувальна структура Низького і Високого замків у Львові. *Замки України: дослідження, збереження, використання*. Галич: Інформ.-вид. Нац. заповідника "Давній Галич", 2011. С. 275–290.
4. Береговська Х. «Банк історичної пам'яті» – живопис Гординського, Дядинюка, Андрусіва. *Замки України: дослідження, збереження, використання*. Галич : Інформ.-вид. Нац. заповідника "Давній Галич", 2011. С. 314–319.
5. Вельгій М. Музеєфікація замку у смт Золотий Потік: сучасний стан та можливості використання. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 12–16.
6. Вечерський В. Замки і фортеці України : альбом. Київ : Балтія-Друк, 2005. 64 с.

7. Виткалов С. В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: монографія. Рівне: ППДМ, 2012. 416 с.
8. Гаврилюк С. В. Діяльність викладачів Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки з вивчення та збереження культурної спадщини Волині (1950-ті - початок 1990-х рр.). *Сторінки історії : зб. наук. пр.* Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. Вип. 59. С. 1–20.
9. Галактіонович В. Вплив творчості Т. Г. Шевченка на формування культурного простору Рівненщини. *Філологічні науки*. Рівне, 2014. С. 8–18.
URL: https://www.researchgate.net/publication/379673880_TVORCIST_TARASA_SEVCENKA_V_INTELEKTUALNIJ_RECEPCI_I_VID_KULTURNIH_UAVLEN_DO_MIFIV_I_STEREOTIPIV
10. Главацька Л. Образ традиційного поліського села в експозиції Національного музею народної архітектури та побуту України. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 28–31.
URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf
11. Даниленко-Кульчицька В. А. Розвиток замкового туризму в Україні: застосування європейського досвіду. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. С. 681–686.
12. Денисенко Я. Забезпечення зброєю та іншими боєприпасами приватновласницьких замків Волинського воєводства. *Замки України: дослідження, збереження, використання*. Галич : Інформ.-вид. Нац. заповідника "Давній Галич", 2011. С. 268–275.
13. Драбчук І. Замки Подністер'я як оборонні укріплення Золотого шляху. *Замки України.....* С. 123–136.
14. Думська Т. Просторова доступність замку у Збаражі: виклики та перспективи. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне: РОКМ, 2023. С. 101–104.
URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

15. Єсюнін С. Плоскирівський замок та міські укріплення XV–XVII ст. *Замки України*. С. 105–112.
16. Іващенко А. В., Маценко А. А. Сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Україні: *наук. журн. «Молодий вчений»*. 2017. № 3 (43). С. 131–134.
17. Капуста В. З історії Чигиринської фортеці: бастион Дорошенка. *Замки України*. С. 136–151.
18. Каськун С. Палац Жовківського замку в середині XIX ст. *Замки України*..... С. 151–159.
19. Климчук А. Рівненський палацово-парковий ансамбль князів Любомирських. *Замки України*..... С. 173–182.
20. Костик М. З історії битви 1230 року в Галичі.....С. 168–173.
21. Креховецький І. Деякі питання історико-археологічних досліджень Галицького замку: історія і перспективи. *Замки України*.... С. 216–221.
22. Крішан А. Ковельський замковий уряд в останній чверті XVII ст. *Замки України*... С. 258–268.
23. Кукса Н. Автентичні залишки підмурків кам'яної споруди замку Хмельницьких в Суботові. *Замки України*..... С. 159–168.
24. Лисенко О. Родинна усипальниця XV ст. роду Свірзьких. С. 93–98.
25. Марціяш Дир Н. Популяризація сучасної кераміки експозиційними засобами з досвіду Національного заповідника «Замки Тернопілля». *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 57–59. URL: [https:// museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf](https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf)
26. Мацюк О.Я. Замки і фортеці Західної України. Історичні мандрівки. Львів: Центр Європи, 2005. 192 с.
27. Мельничук О. Археологічні дослідження на території Галицького замку. *Замки України*.....С. 182–186.
28. Могитич Р. Завершення мурованих стін Кременецького та Львівського замків. *Замки України*..... С. 40–57.

29. Оконченко О. М. Архітектура фортифікацій замків Західної України середини XVI–кінця XVII століть: дис... канд. арх.: 18.00.01. НУ «ЛП». Львів, 2015. 335 с.
30. Омельчук Б. А. Вивчення, збереження та використання замків і фортець Західної України: історичний аспект. *Вісник НУ «ЛП»*, 2012. № 724. С. 74–80.
31. Омельчук Б. Замки Львівської землі та їх роль у військовій історії регіону. *Замки України*..... С. 120–123.
32. Паньків М. Оборонні споруди 15–18 ст. Замки України..... С. 203–216.
33. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. за ред. проф. Ф.Д. Заставного. Київ: Знання, 2006. 575 с.
34. Підставка Р. До питання історії Збаразького замку: факти і припущення. *Замки України*..... С. 186–196.
35. Пламенецька О. Фортеці й замки в Україні. *Пам'ятки України*. 1996. № 2. С. 13–25.
36. Шикеринець В. В. Перспективи розвитку замкового туризму в Україні. *Держава та регіони*. Сер. Держ. упр. 2012. Вип. 3. С. 92–96.
37. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. Наук. ред. Руденко Л.Г. Київ: Ін-т географії НАН України, 2012. 208 с.
38. Поліщук Л. Об'ємно-планувальна характеристика Галицького замку за планом Гегерштайна. *Замки України*..... С. 98–105.
39. Пороський В. Замки Рівненщини як доказ нашого європейського коріння. *Новини краєзнавчої літератури*. Рівне, 2005. № 16/29. С. 4–5.
40. Прибега Л. До питання типологічної класифікації замків України. *Замки України*..... С. 35–40.
41. Про замки України з акад. Б. Возницьким URL: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2008/07/080719_castles_interactive_is.shtml
42. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 25 липня 2000 р. *Відомості Верховної Ради*. 2000. № 39.
43. Романюк Т. Участь українських археологів у дослідженні Празького граду. *Замки України*..... С. 250–258.

44. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні. *Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження*: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 432 с.

45. Соколовський З. Краса та злиденність свідків минулого. *Замки України*.... С. 290–296.

46. Стьоганцева О. Фортифікаційні складові скельного комплексу «Бубнище». *Замки України*..... С. 236–250.

47. Тимус К. Твердиня над Дністром. *Замки України*. ,.....С. 196–203.

48. Ткачук Т. Фортифікація культури Трипілля. *Замки України*.....С. 74–82.

49. Трембіцький А. Експозиційна та виставково-ярмаркова діяльність музеїв (лекція читана автором студентам спеціальності «Туризм»). *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 76–84. URL:https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

50. Експозиційний простір як важливий чинник культурного розвитку українців під час дозвілля: сучасні тенденції. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 84–86. URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

51. Федоришин М. Давньоруське городище XI–XIII ст. у Пересопниці: до питання сучасної практики музеєфікації пам'ятки. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 87–90. URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

52. Федунків З. Господарі Галицького Старостинського замку. *Замки України*..... С. 57–74.

53. Федунків З. Спроба реконструкції вигляду Галицького замку після перебудови Корасіні. *Замки України*.....С. 228–236.

54. Фесенко Г. Історична пам'ять про Голокост в артефактах: огляд музейних експозицій в Україні. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне

: РОКМ, 2023. С. 91–94. URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

55. Чемеринський А. Передмостові укріплення Галича. *Замки України*....С. 112–120.

56. Шевчук М. Регенерація фрагментів фортифікаційної системи 17–18 ст. в Івано-Франківську. *Замки України*..... С. 304–314.

57. Шикеринець В. В. Перспективи розвитку замкового туризму в Україні. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво: наук. виробн. журн. Запоріжжя*. 2012. № 3 (39). С. 92-96.

58. Шикеринець В. В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні: монографія. Львівський РІДУ НАДУ. Львів, 2010.

59. Шпарага Т. І., Ломачук І. В. Замкові комплекси України як об'єкт туристичної діяльності. *Географія та туризм*. 2010. Вип. 9. С. 38-43.

60. Ярмолук О. Концепція побудови музейної експозиції відділу природи на прикладі експозиційної зали «Рослини Рівненської області» КЗ «Рівненський обласний краєзнавчий музей» РОР. *Наук. зап. Рівнен. обл. краєзнавчого музею*. Рівне : РОКМ, 2023. С. 148–150. URL: https://museum.rv.gov.ua/uploads/files/scientific-notes-of-the-rokm/2023/Naukovi_zapyski_ROKM-2023.pdf

Додаток А

Далі подано фрагменти уцілілих будівель із невеличким авторським коментарем.

Замок Чарторийських

За 23 кілометри від Рівного на захід, у Клевани, розташоване 500-літнє укріплення. До замку через рів вів чотириарковий кам'яний міст, прикрашений фресками. Домінантою замку були п'ятикутні вежі, фрагменти яких у задовільному стані вціліли донині.

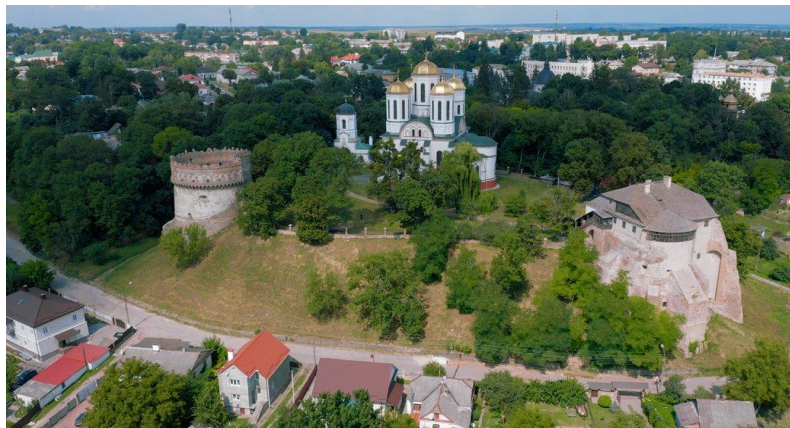
Була ще й третя – дерев'яна вежа, але вона не збереглася до наших днів.

Товщина стін подекуди сягає чотирьох метрів. Башти обороняли замок з усіх боків, відтак його ніхто не зміг завоювати. Згодом укріплення передали ордену єзуїтів, які влаштували у ньому колегіум. А у 1834 році сюди перевели гімназію з Луцька, яка через два роки опинилася у Рівному.

«Багатий, як Острозький»

Ця приказка кілька століть побутувала серед селян Волині. Костянтин Василь Острозький був найбільшим після польського короля землевласником у Речі Посполитій і навіть претендував на престол. Однак на заваді стала його православна віра. Як жив магнат, можна дізнатись, відвідавши в Острозі родову резиденцію. Місто розташоване за 48 км від Рівного.

Резиденція Острозьких: ліворуч – Кругла Башта, по центру – Богоявленський собор, праворуч – Вежа Мурована (донжон).

Донині вціліли чотири споруди архітектурного комплексу: Вежа Мурована, Богоявленська церква, Кругла і Надбрамна башти.

Найдавнішу – Вежу Муровану, відносять до житлових замків рідкісного типу – донжонів. Вони слугували для оборони й тривалого проживання. У нижньому ярусі вежі Острозьких зберігали продукти, окрім того, тут був глибокий колодязь.

Богоявленський собор побудували на честь перемоги батька Острозького – Костянтина Івановича над московським військом під Оршею. Майже сто років цей православний храм був найпомітнішою церковною

новобудовою Волині, Галичини та Поділля, допоки у Львові не з'явилася Успенська церква. На це звертає увагу доктор архітектури П. Ричков.

Церква святої Трійці у Межирічах. Її вважають реплікою згаданого Богоявленського собору. Вона розташована на відстані чотирьох кілометрів від Острога. На початку XVII століття Януш Острозький, який прийняв католицизм, фундував церкву ордену францисканців. Вони перебудували храм, облаштувавши на його місці монастир-фортецю.

Автором перебудов є воєнний інженер та архітектор Павло Гроздицький, який спорудив королівський арсенал у Львові.

Новомалинський замок

Південніше від Острога, на відстані 10 км, у Новомалині збереглися фрагменти колишнього замку-палацу.

Цей замок мав п'ятикутну форму, у кожній вершині височіли вежі. З них найкраще вціліла вежа, яку перебудували на каплицю у неоготичному стилі із загостреним куполом.

У XIX ст. замок перебудували на палац. Згодом будівлю прикрасили скульптури Томаша Оскара Сосновського, який, окрім того, був власником маєтку.

Дерманський монастир-фортеця

У напрямку Острога, на відстані 40 км від Рівного, розташований Дерманський монастир. Комплекс на пагорбі, оточений стінами та ровом.

Найдавніші споруди монастиря – Троїцька церква, надбрамна вежа-дзвіниця та корпус монаших келій.

Троїцьку церкву побудували на початку XVII століття. Тричастинний однокупольний прямокутний в плані храм, який можемо бачити донині – рідкісний, якщо не єдиний за типологічними ознаками приклад православної церкви. Надбрамна вежа-дзвіниця також є унікальною. Першочергово це була оборонна вежа. Її нижні яруси, припускає доктор архітектури Петро Ричков, споруджені ще на початку існування монастиря-фортеці.

У першому ярусі облаштований проїзд, до якого вів міст, що піднімався раніше. На рівні четвертого ярусу були бійниці для зброї. У XIX столітті зверху вежі зробили надбудову – вежа перетворилася на дзвіницю.

Корецький замок

За 70 км від Рівного у бік Києва розташований Корець із руїнами фортеці. Тут жив перший виробник української порцеляни.

Фрагменти мурів колишнього середньовічного замку, які вціліли донині, стали основою пізньобарокової резиденції підприємця Юзефа Чорторийського. Він її спорудив наприкінці XVIII століття у популярному на той час стилі *palazzo in fortezza* (палац у фортеці) – новобуд поєднав оборонні риси колишнього середньовічного замку зі світським характером палацу.

Корецький палац мав в'їзну браму з годинниковою вежею. До неї вів кам'яний міст, який спорудили над глибоким ровом, що колись захищав підступи до мурів замку.

Комплекс складався з трьох крил та одноповерхового палацу. Він містив вестибюль та залу для балів, освітлену високими, – від підлоги до стелі, – вікнами.

Публіцист Коетан Козьмян описав апартаменти замку, як "не розкішні, але пристойні, гарно обставлені меблями власної корецької фабрики".

Саме господар Корецького палацу Юзеф Чорторийський у 1784 році налагодив випуск виробів із фарфору, а через сім років – порцеляни, першої на території України.

Пізніше закинутий палацово-замковий комплекс сильно постраждав унаслідок пожежі, яка почалася з нечищеного димоходу.

Палац Стецьких. На відстані 27 км від Корця розташовані ще одні рівненські Межирічі – Великі. Тут останній королівський хорунжий Ян Стецький спорудив двоповерховий палац у класицистичному стилі.

У його центральній частині були вестибюль, їдальня, покої, більярдна. Для великих вечірок слугувала бальна зала – найпросторіша кімната палацу. Піднімаючись до неї східцями, гості проходили поруч пальм, історичних руїн, розписів, що прикрашали стіни, а у залі опинялися серед пейзажів, зимових та літніх краєвидів, які вціліли донині.

Навколо палацу облаштували парк із ботанічним садом.

Дубенський замок. Об'єкт розташований на відстані 47 км від Рівного. Його основними будівлями є два бастіони, головний в'їзд через міст та палац. Першочергово це був замок з мурами та ровом навколо. Після останньої перебудови оборонний об'єкт набув рис палацового комплексу.

На передньому плані – бастіон. Ліворуч – Палац Любомирських.

Для палацу використали фундаменти колишнього замку. Таким чином цокольна частина ззовні зберегла потужні циліндричні склепіння. Донині німфи та бог вина у банкетній залі нагадують про пафос та масштаби розваг, на які господарі палацу витрачали шалені гроші.

Мініатюрна ротонда – кругла вежа для світських розмов, звідки можна поспостерігати навколишніми видами, у давнину була місцем несення служби дозорних, які повідомляли про наближення ворога.

Садиба науковця, який намагався зважити світло

За 20 кілометрів від Дубна над річкою Іква у Млинові збереглися будинки садиби Ходкевичів.

Тут проживав генерал Олександр Ходкевич, який прославився хімічними дослідженнями, подекуди досить дивними. Згідно з даними краєзнавця Євгенія Цималюка, він доводив, що світло має вагу, а також шукав нові способи видобутку соди та варіння пива.

Свої досліді Олександр Ходкевич проводив у павільйоні, який називався «Філософський будиночок». Ця споруда збереглася донині, щоправда, у перебудованому під ресторан вигляді.

Також вціліла літня їдальня, яка водночас використовувалась як музична зала. У ній грав оркестр, а через спеціальні отвори звук йшов до верхньої зали, де сиділи слухачі. Головний палац комплексу не вцілів, проте зберігся флігель – додаткова житлова будівля, де проживала родина Ходкевичів. Її, на думку проф. П. Ричкова (НУВГіП), можна віднести до кращих зразків раннього класицизму в Україні.

А взагалі до складу палацового комплексу у Млинові входило майже 15 будівель. Проект розробив придворний архітектор польського короля Станіслава Августа Понятовського – Ефраїм Шрегер.

Козацькі могили – єдина у світі церква з іконостасом просто неба

Об'єкт розташований за 40 кілометрів від Млинова.

Тут російські монархісти щороку проводили пам'ятні богослужіння за загиблими козаками та селянами у Берестецькій битві. На них збиралися десятки тисяч прочан. Щоб помістити таку кількість людей, архітектор задумав церкву, будівля якої виконує роль вівтаря. Таким чином під час служби люди опиняються у храмі просто неба, а відтак тут можуть служити сотні священників та молитися тисячі прочан водночас.

Будівля Георгіївської церкви триарусна – у її підземній частині розміщений саркофаг та гробниця з людськими останками.

На територію храму-пантеону перенесли дерев'яну Михайлівську церкву з с. Острів. За переказами, у ній перед боєм молився Богдан Хмельницький.

Додаток Б

Публікації та програми міжнародних, всеукраїнських і звітних науково-практичних конференцій, у змісті виступів яких оприлюднювалися основні результати наукового пошуку автора

- **Алексієвець М.А.** Замки як елемент соціокультурного простору. *Актуальні питання культурології: наук.-метричний альм. наук. т-ва «Афіна»*. Вип. 25. Рівне: РДГУ, 2025. С. (статтю прийнято до друку).

Виступи на науково-практичних конференціях:

- **Алексієвець М.А.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Digital-промоція архітектурних пам’яток: від візуальної реконструкції до креативного сторітелінгу. *Технології та бізнес: інтеграція, інновація та перспективи*: Всеукр. студ. наук.-практ. конф., м. Київ, КДТЕУ, 21 квіт. 2026 р.: Програма. Київ, 2026. С. 39 [46 с.].

- **Алексієвець М.А.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Трансформація репрезентації замкової мережі регіону: комунікаційні аспекти цифровізації та стратегії промоції пам’яток Рівненщини: *«Музей і музейний простір для культурної демократії і діалогу»*: IV Круглий стіл, м Київ, Маріуполь. держ. ун-т, 19.05.2026 р., м. Київ: Програма. Київ, 2026. С. 8.

- **Алексієвець М.А.** – здобувач ОС «Бакалавр» спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Трансформація репрезентації замкової мережі регіону: комунікаційні аспекти цифровізації та промоції пам’яток Рівненщини: *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі*: IX між нар. наук.-практ. кофн., 21-22. трав. 2026 р., м. Київ, НБУ ім. В.Вернадського-КНУКиМ: Програма. Київ, 2026. С.

- **Алексієвець М.А.** здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Digital-ревіталізація архітектурної спадщини: комунікаційна модель просування замкової мережі Рівненщини: *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: XIX Всеукр. наук.-практ. конф., 14 трав. 2026 р., м. Рівне: Програма. Рівне : РДГУ, 2026. С.

- **Алексієвець М.А.** здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Цифрові інструменти промоції та репрезентації

замкової мережі Рівненщини: від історії до бізнес-кейсу: Всеукр. наук.-практ. конф., КНУКіМ, 12.05.2026 р.: Програма. Київ, 2026. С. 23.

- **Алексієвець М. А.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Менеджмент культурного продукту замкової мережі регіону: від традиційної експозиції до цифрової промоції та імерсивності. *Перформативні мистецтва у проторі міжкультурного діалогу: теорія, історія, практика.* м. Київ, 22.05.2026 р. КНУКіМ : Програма. Київ, 2026. С. прийнято до друку.

- **Алексієвець М.А.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Роль музеїв у популяризації архітектурної спадщини краю: досвід та перспективи: *Звітна наук. конф. професорсько-виклад. складу, здобувачів вищої освіти.* За 2025 р., м. Рівне, РДГУ, 14 трав. 2026 р.: Програма. Рівне: РДГУ, 2026. С.98.

- **Алексієвець М.А.** – здобувач ступеня «Бакалавр» спец. 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, РДГУ – Віртуальна ревіталізація архітектурної спадщини: досвід використання 3D-моделювання як освітнього інструменту. *II Всеукр. наук.-практ. конф. «Культура і мистецтво в освітньому вимірі: досвід та інновації»*, 13.05.2026. Ів.-Франківськ, НУ ім. В.Стефаника. прийнято до друку

- **Алексієвець М.А.** – здобувач ступеня «Бакалавр» спец. 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, РДГУ – Digital-промоція архітектурних пам'яток: від візуальної реконструкції до креативного сторітелінгу в дизайні. *Всеукр. Круглий стіл «Європейський та національний виміри реформування дизайн-освіти»*, Київ, держ. торговельно-економічний ун-т, 14.04.2026 року: Програма. Київ, 2026. С. 11

- **Алексієвець М.А.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Трансформація замкової мережі регіону: досвід цифровізації та популяризації пам'яток. *Актуальні проблеми і перспективи розвитку гуманітарних наук в умовах сучасних соціокультурних трансформацій:*

IV всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 26-27 берез. 2026 р.: Програма. Київ, 2026. С.17.

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Актуальні питання дослідження замкової мережі регіону: досвід Рівненщини. *Мистецька освіта: методологія, теорія, практика*: II між нар. наук.-практ. конф., 25 берез. 2026 р. НАКККиМ. Київ, 2026. С. 23.

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Digital-промоція музичних локацій та пам'яток: від історичної реконструкції до креативного сторітелінгу. *XXV між нар. наук.-практ. конф. у рамках VIII між нар. наук.-творчого проекту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу до виконавської практики»*, 24-25 квіт. 2026 р., м. Київ: Програма. Київ: КМAM ім.. Р.Глієра., 2026. С. 21 [23 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Реконфігурація оборонного ландшафту краю: від традиційних експозицій до імерсивного діалогу в цифровій промоції. *Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців: XXII між нар. наук.-творча конф. студ., аспірантів, докторантів*, 24-25 берез. 2026 р. Харків: ХНУМ ім. І.П.Котляревського, 2026. С.11.

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Сучасний бізнес у галузі: міжкультурна комунікація і місцева влада. *Культурно-мистецькі процеси в дискурсі сучасного наукового діалогу*: Всеукр. наук.-практ. конф., 20-21 берез. 2025 р., м. Київ, КНУКиМ: Програма. Київ, 2025. С.15 [25 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Працюючий здобувач вищої освіти в системі сучасної професійної підготовки. *Острозькі культурологічні читання*. Програма всеукр. конф., 4 квіт. 2025 р. Острог: НаУ «Острозька академія», 2025. С. 3 [6 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Сучасна молодь: очікування, ціннісний ряд і соціальна активність. *Молоді музикознавці: XXIV між нар. наук.-практ. конф. у рамках VII міжнар. наук.-творчого проекту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу до виконавської практики»*, Київ, КМAM ім. Р.Глієра: Програма. Київ, 2025. С.22 [24 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Сучасна молодь крізь призму освітнього сегменту: вимоги, очікування, результат. *Полілог культур: філологічна та культурологічна освіта в контексті сталого розвитку: між нар. наук.-практ. конф., 24-25 квіт., 2025 р., Чернігів, Чернігівський НУ «Чернігівський колегіум ім. Т.Шевченка»*: Програма. Чернігів, 2025. С. 38 [49 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Приватний бізнес: специфіка організації у час війни. *Професійна мистецька освіта: науково-методичні аспекти: V всеукр. наук.-практ. конф., 26-27.02.2025 р., м. Київ, Академія мистецтв ім. П.Чубинського*: Програма. Київ, 2025. С. 26 [27 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Сучасний бізнес у регіоні крізь призму бачення здобувача вищої освіти: специфіка організації та проблемний ряд. *Звітна*

наук. конф. проф.-викл. складу, здобувачів вищої освіти. за 2024 р., м. Рівне, 15.05.2025 р.: Програма. Рівне: РДГУ, 2025. С. 78 [93 с.].

- **Алексієвець Микола** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Культурні уподобання молоді та шляхи їх забезпечення формами наявної регіональної інфраструктури. *Національна ідентичність крізь призму сучасних катаклізмів: історико-культурний контекст: ХХІ між нар. наук.-практ. конф., 20-21 листоп., 2025 р., м. Рівне, РДГУ: Програма. Рівне: РДГУ, 2025. С. 31 [39 с.] та інші.*